

التحقيق والإيضاح لكثير من مسائل
الحج والعمرة والزيارة على ضوء
الكتاب والسنة (للحرمين)

**Kur'an ve Sünnet Işığında Hac,
Umre ve Ziyaretle İlgili Birçok
Konunun Tahkik ve İzahı**

Kur'an ve Sünnet Işığında Hac, Umre ve Ziyaretle İlgili Birçok Konunun Tahkik ve İzahı

Abdülazîz b. Abdullah b. Bâz -rahimehullah-

Kur'an ve Sünnet Işığında Hac, Umre ve Ziyaretle İlgili Birçok Konunun Tahkik ve İzahı

Saygıdeğer Büyük Âlim

Abdulazîz b. Abdillâh b. Bâz -rahimehullah-

Yazarın Mukaddimesi

Bismillâhirrahmânirrahîm

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamt olsun, en güzel akıbet takva sahiplerinindir. Salat ve selam, O'nun kulu ve elçisi Muhammed'e, tüm ailesine ve ashabına olsun.

Bundan sonra:

Bu, hac hakkında kısa bir eserdir. Haccın faziletini, adabını ve onu eda etmek üzere yolculuğa çıkmak isteyen kimsenin dikkat etmesi gereken hususları açıklamaktadır. Ayrıca hac, umre ve ziyaretle ilgili pek çok önemli meseleyi kısa ve açık

bir şekilde ele almaktadır. Bu eserde Allah'ın Kitabı ve Rasûlü -sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinin delalet ettiği hususları araştırarak derledim. Bunu, Müslümanlara bir nasihat olarak ve Yüce Allah'ın şu buyruğuyla amel etmek maksadıyla kaleme aldım:

﴿وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ 55﴾

{Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt, Müminlere fayda verir.} [Zâriyât Suresi: 55] Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ...﴾

{Allah kitap verilenlerden, “Kitabı insanlara muhakkak açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz” diye söz almıştı.} [Âl-i İmrân Suresi: 187]. Başka bir ayette de Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿...وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى...﴾

{...İyilik ve takva hususunda yardımlaşın...}
[Mâide Suresi: 2]

Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- de sahih hadisinde şöyle buyurdu:

«الدِّينُ النَّصِيحَةُ، ثَلَاثًا، قِيلَ: لِمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَيْمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَغَمَّتْهُمْ.»

«Din nasihattir/samimiyettir.» Bunu üç kez tekrarladı. Ey Allah'ın Rasûlü! Kime? diye soruldu. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle

buyurdu: «Allah için, Kitabı için, Rasûlü için, Müslümanların âlim ve yöneticileri için ve onların geneli içindir!»¹

Taberânî, Huzeyfe -radiyallahu anh-'dan rivayet edilen bir hadiste, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

«مَنْ لَمْ يَهْتَمَّ بِأَمْرِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ، وَمَنْ لَمْ يُصْبِحْ وَيُمْسِ نَاصِحًا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِإِمَامِهِ وَلِعَامَّةِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ».

«Kim Müslümanların işiyle ilgilenmezse onlardan değildir. Kim de sabah akşam Allah'a, rasûlüne, kitabına, yöneticisine ve Müslümanların geneline nasihat eden biri olmazsa onlardan değildir.»²

Yüce Allah'tan, bu eseri benim ve tüm Müslümanlar için faydalı kılmasını, bu uğurda gösterdiğim çabayı yalnızca kendi rızası için kabul etmesini ve bu çabanın Cennet'te kurtuluşa vesile olmasını niyaz ederim. Şüphesiz O, dualarımızı işiten ve kabul edendir. O bize yeter, O ne güzel vekildir.

¹ Müslim (55) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Tabarânî el-Mu'cemu'l Evsat (7469) nolu hadisi rivayet etmiştir.

BÖLÜM

Hac ve Umrenin Farz Olduğuna ve Bunları Eda Etmede Acele Edilmesi Gerekliğine Dair Deliller

Eğer bu böyle bilinip anlaşıldıysa, bilin ki -Allah beni ve sizi hakkı öğrenmeye ve ona uymaya muvaffak kılsın- Allah -Azze ve Celle-, kullarına, Beyt-i Haram'ı (Kâbe'yi) haccetmeyi farz kılmış ve onu İslâm'ın rükünlerinden biri kılmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿...وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِيْنَ﴾

{...Yoluna gücü yetenlerin o evi (Kâbe'yi) haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnidir.} [Âli İmran Suresi: 97].

Sahîheyn'de İbn Ömer -radiyallahu anhuma-'dan rivayet edildiğine göre, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ، وَحَجِّ بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ».

«İslam beş temel üzerine bina edilmiştir. Allah'tan başka hak ilah olmadığına ve Muhammed'in

Allah'ın Rasûlü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermek, ramazan orucunu tutmak ve Beytullah'ı haccetmek.»¹

Saîd, Sünen'inde, Ömer b. Hattâb -radiyallahu anh-'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Hac yapabilecek maddi gücü sahip olduğu halde² hacca gitmeyen herkesi bulmak için bu bölgelere adamlar göndermeyi amaçladım, böylece onlardan cizye alsınlar. Onlar Müslüman değildirler, onlar Müslüman değildirler.”³

Ali -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: “Kim hac yapmaya gücü yeter de hacı terk ederse, ister Yahudi, ister Hristiyan olarak ölsün, fark etmez.”⁴

Hac ibadetini henüz yapmamış fakat yapmaya gücü yeten kimse, hac ibadetini bir an önce yapmalıdır. Zira İbn Abbas -radiyallahu anhumad- 'dan rivayet edildiğine göre Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«تَعَجَّلُوا إِلَى الْحَجِّ - يَغْنِي الْفَرِيضَةَ - فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي مَا يَعْرِضُ لَهُ».

¹ Buhârî (8) nolu hadisi ve Müslim (16) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Hadiste geçen "جَدَّةٌ" ifadesi: Zenginlik, bolluk anlamına gelir.

³ Câmiu'l-Ehâdîs, (31221) nolu hadisi, Sünen-i Saîd b. Mansûr'a atfedildiği bildiriliyor; ancak mevcut nüshada bulamadım.

⁴ Tirmizî (812) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«Hac ibadetini -yani farz olan hac ibadetini- yerine getirmekte acele edin. Çünkü sizden biriniz, başına ne geleceğini bilemez.»¹

Zira hac ibadetini yerine getirmek, gücü yetenler için öncelik arz eden bir farzdır. Bu da, Allah Teâlâ'nın şu sözünden anlaşılmaktadır:

﴿...وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِيْنَ﴾

{...Yoluna gücü yetenlerin o evi (Kâbe'yi) hacetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnidir.} [Âli İmran Suresi: 97]. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- hutbesinde şöyle buyurmuştur:

«أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحُجُّوا».

«Ey insanlar! Allah size hacı farz kıldı. Öyleyse hac yapın.»²

Umrenin farz olduğuna delalet eden hadisler de rivayet edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Cebrâil -aleyhisselam- kendisine İslam hakkında sorduğunda, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- ona şöyle cevap vermiştir:

¹ Ebû Dâvûd (1732) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Müslim (1337) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«الإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتُحْجَّ الْبَيْتَ وَتَعْتَمِرَ، وَتَعْتَسِلَ مِنَ الْجَنَابَةِ، وَتُتِمَّ الْوُضُوءَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ»

«İslam, Allah'tan başka hak ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın rasûlü olduğuna şahitlik etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Beytullah'ı haccetmen ve umre yapman, cünüp olunca gusül alman, abdesti tam ve eksiksiz alman ve ramazan orucunu tutmandır.»¹ İbn Huzeyme ve Dârakutnî, Ömer b. Hattâb -radiyallahu anh-'dan rivayet etmişlerdir. Dârakutnî şöyle demiştir: Bu, sabit ve sahih bir isnattır.

Bunlardan biri de, Âişe -radiyallahu anha-'nın şu hadisidir:

«يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ عَلَى النِّسَاءِ مِنْ جِهَادٍ؟ قَالَ: عَلَيْهِنَّ جِهَادٌ لَا قِتَالُ فِيهِ: الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ»

"Ey Allah'ın Rasûlü! Kadınların üzerine cihat farz mıdır?" diye sorduğunda şöyle buyurmuştur: «Evet, (onlara) içinde savaş bulunmayan cihat (yani) hac ve umre vardır.»² Ahmed ve İbn Mâce tarafından sahih bir senetle rivayet edilmiştir.

Hac ve umre ömürde bir defa farzdır. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- sahih hadisinde şöyle buyurmuştur:

¹ İbn Huzeyme (1) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Buhârî (1520) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«الْحَجُّ مَرَّةً، فَمَنْ زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ».

«Hac bir defa yapılır. Kim bundan fazlasını yaparsa nafile sayılır.»¹

Hac ve umrenin nafile olarak sık sık yapılması tavsiye edilmiştir. Nitekim Ebû Hureyre - radiyallahu anh-'dan rivayet edilen Sahihey'n'deki hadiste Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ».

«Umre, ikinci bir umreye kadar olan günahlara kefarettir. Mebrûr haccın karşılığı ise ancak Cennet'tir.»²

BÖLÜM

Günahlardan Tövbe Etmenin ve Kul Hakkından Kurtulmanın Gerekliliği Hakkında

Bir Müslümanın hac veya umre yolculuğuna çıkmaya niyet ettiğinde, ailesine ve dostlarına Allah'a karşı takvalı olmalarını vasiyet etmesi müstehaptır. Takva, Allah'ın emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından sakınmaktır.

¹ Nesâî (2620) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Buhârî (1773) nolu hadisi ve Müslim (1349) nolu hadisi rivayet etmiştir.

Alacağını ve borcunu yazmalı ve buna şahit tutması gerekir. Ayrıca, bütün günahlarından samimi bir tövbe ile hemen tövbe etmelidir. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

﴿...وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

{...Ey Müminler! Hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!} [Nûr Suresi: 31].

Tövbenin Hakikati: Günahları bırakıp vazgeçmek, geçmişte işlenen günahlardan dolayı pişman olmak ve bir daha onlara dönmemede kararlı olmaktır. Eğer başkalarının canı, malı veya ırzı hususunda haksızlık etmiş ise, yolculuğa çıkmadan önce haklarını onlara iade etmeli veya onlardan kendisine haklarını helal etmelerini istemelidir. Çünkü sahih bir rivayete göre Nebî - sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ مَالٍ أَوْ عِرْضٍ فَلْيَتَحَلَّلِ النَّيْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ، إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أَخَذَ مِنْهُ بِقَدَرِ مَظْلَمَتِهِ، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أَخَذَ مِنْ سَيِّئَاتٍ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ».

«Kimin, kardeşine karşı mal veya ırzı konusunda bir haksızlığı varsa, dinar ve dirhem bulunmadığı (ahiret) günü gelmeden önce bugün ondan helallik alsın. Eğer (haksızlık edenin) salih amelleri varsa, yaptığı haksızlık kadar ondan alınır. Eğer iyilikleri

yoksa, mazlumun günahları alınarak ona yüklenir.»¹

Bir kimse hac ve umre için harcayacağı parayı helal maldan seçmelidir. Zira sahih bir rivayette Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا».

«Şüphesiz Allah Teâlâ temizdir ve ancak temiz olanı kabul eder.»²

Taberânî'nin, Ebû Hureyre -radiyallahu anh- 'dan rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ حَاجًّا بِنَفَقَةٍ طَيِّبَةٍ وَوَضَعَ رِجْلُهُ فِي الْعِزْرِ فَقَادَى: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، نَادَاهُ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، زَاذَكَ حَلَالٌ، وَرَاحِلَتُكَ حَلَالٌ، وَحَجُّكَ مَبْرُورٌ غَيْرُ مَأْرُورٍ، وَإِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ بِالنَّفَقَةِ الْخَبِيثَةِ فَوَضَعَ رِجْلُهُ فِي الْعِزْرِ فَقَادَى: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، نَادَاهُ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: لَا لَبَّيْكَ وَلَا سَعْدَيْكَ، زَاذَكَ حَرَامٌ، وَنَفَقَتُكَ حَرَامٌ، وَحَجُّكَ غَيْرُ مَبْرُورٍ».

«Hacca giden kişi temiz ve helal bir para ile yola çıkıp, bacağına bineğinin terkisine koyduğunda ve “Buyur Allah'ım buyur, işte buradayım.” dediğinde, göklerden ona şöyle seslenilir: “Geldin, mutluluk getirdin; azığın helal, bineğin helal, haccın da kabul olunmuştur.” Eğer pis ve haram bir para ile gelmiş, bacağına bineğine koymuş ve “Buyur Allah'ım

¹ Buhârî (2449) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Müslim (1015) nolu hadisi rivayet etmiştir.

buyur, işte buradayım” dediğinde ona da şöyle seslenilir: “Gelmedin, mutluluk da getirmedi, azığın haram, malın haram, haccın da geçersiz ve karşılıksızdır” diye seslenilir.»¹

Hac yapan kimse elinde olanla yetinmeli ve insanlardan bir şey istemekten kaçınmalıdır. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«وَمَنْ يَسْتَغْفِرْ يُعْفَهِ اللَّهُ، وَمَنْ يَسْتَعْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ».

«Kim iffetli olmak is-terse, Allah onu iffetli kılar. Kim de elindeki ile yetinirse, Allah onu zengin kılar.»²

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözü buna delildir:

«لَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَسْأَلُ النَّاسَ حَتَّى يَأْتِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَيْسَ فِي وَجْهِهِ مِرْعَةٌ لَحْمٍ».

«Kişi insanlardan dilenmeye devam eder; sonunda Kıyamet Günü yüzünde bir parça et bile kalmamış halde gelir.»³

Hacı, hac ve umresinde Allah'ın rızasını, ahiret diyarını ve bu mübarek yerlerde O'nun razı olduğu

¹ Tabarânî el-Mu'cemü'l-Kebîr isimli kitabında (2989) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Buhârî (1427) nolu hadisi ve Müslim (1035) nolu hadisi rivayet etmiştir.

³ Buhârî (1474) nolu hadisi, Müslim (4040) nolu hadisi rivayet etmiştir.

söz ve davranışlarla Allah'a yaklaşmayı amaçlamalıdır. Haccını dünya menfaati, mal kazanma, gösteriş, şöhret veya övünme amacıyla yapmaktan şiddetle sakınmalıdır. Çünkü bu en çirkin niyetlerden biridir. Amellerin boşa gitmesine ve kabul edilmemesine neden olur. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزَيَّنَّتْهَا نُوفٍ إِلَيْهِمْ أَعْمَالُهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُخَسُّونَ 15 أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ 16﴾

{Kim yalnız dünya hayatını ve onun ziynetini isterse, biz onlara yaptıklarının karşılığını orada tastamam öderiz. Orada onlar bir eksikliğe uğratılmazlar. (15)}

{Onlar, ahirette paylarına ateşten başka bir şey düşmeyen kimselerdir. Dünyada yaptıkları boşa gitmiştir; yapıp ettikleri de geçersizdir.16}
[Hûd Suresi: 15-16].

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا 18 وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا 19﴾

{Kim bu geçici dünyayı isterse, dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadarını dünyada hemen verir, sonra da onu kınanmış ve kovulmuş olarak gireceği Cehennem'e sokarız.} (18)}

{Kim de ahireti ister ve bir Mümin olarak onun için gereken çabayı gösterirse, işte onların çabaları kabul görür.} (19) [İsrâ Suresi: 18-19]

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sahih olarak gelen bir hadiste o şöyle buyurmuştur:

«قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ مَعِيَ فِيهِ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكُهُ».

«Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: Ben şirk konusunda kendisine ortak koşulanların şirkten en uzak olanıyım. Her kim bir amel işler de benimle birlikte başkasını ona ortak ederse onu ve işlemiş olduğu şirkini bırakırım.»¹

Ayrıca, yolculuğunda itaatkâr, takva sahibi, din konusunda bilgili salih kimseler ile arkadaşlık etmeli, ahmak ve ahlaksızlarla arkadaşlık etmekten sakınmalıdır.

Hac ve umresini eda ederken kendisine meşru kılınan şeyleri öğrenmeli, anlamalı ve bilmediği şeyleri sormalıdır ki bilinçli hareket etsin. Eğer bineğine, arabasına, uçağına veya başka bir ulaşım aracına binerse, Allah -Subhânehû ve Teâlâ-'nın adını anması ve O'na hamt etmesi, sonra üç kez tekbir getirdikten sonra şöyle söylemesi sünnettir:

¹ Müslim (2985) nolu hadisi rivayet etmiştir.

(...سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ 13 وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ 14)

{...Bunu bize boyun eğdiren Allah, noksanlardan münezzehtir. Yoksa biz buna güç yetiremezdik!} (13)

{Biz şüphesiz Rabbimize döneceğiz } [Zuhurf Suresi: 13, 14].

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِي سَفَرِي هَذَا الْبِرَّ وَالنَّفْقَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا، وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ، وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ، وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ»؛

«Allah'ım! Ben, bu yolculuğumda senden iyilik ve takva, bir de hoşnut olacağın ameller işlemeyi nasip etmeni dilerim. Allah'ım! Bu yolculuğumu kolay kıl ve uzağını yakın et! Allah'ım! Seferde yardımcı, geride çoluk çocuğumu koruyan sensin. Allah'ım! Yolculuğun zorluklarından, üzücü şeylerle karşılaşmaktan ve dönüşte malımda, çoluk çocuğumda kötü haller görmekten sana sığınırım.»¹

Bu, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sahih olarak rivayet edilmiştir. Müslim, İbn Ömer -radiyallahu anhum- 'dan rivayet etmiştir.

Hacı, bu yolculuğunda sık sık Allah'ı anar, bağışlanma diler, O'na yalvarır, Kur'an okur ve manaları üzerinde düşünür. Beş vakit namazı

¹ Müslim (1342) nolu hadisi rivayet etmiştir.

cemaatle kılar, dilini boş konuşmaktan, kendisini ilgilendirmeyen konulara dalmaktan korur ve aşırı şaka yapmaktan uzak durur. Ayrıca dilini yalan söylemekten, gıybet etmekten, dedikodu yapmaktan ve arkadaşlarıyla ve diğer Müslüman kardeşleriyle alay etmekten korur.

Hac yapan kimse arkadaşlarına karşı iyi davranmalı, onlara zarar vermekten kaçınmalı, hikmet ve güzel öğütle gücüne göre onlara iyiliği emredip kötülükten sakındırmalıdır.

BÖLÜM

Hacı Mîkât'a Vardığında Ne Yapar?

Mîkât yerine varınca yıkanması ve güzel koku sürmesi müstehaptır. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ihrama girerken elbiselerini çıkardığı ve gusül aldığı rivayet edilmiştir. Sahihey'n'de Âişe -radiyallahu anha-'dan rivayet edilen hadiste o şöyle demiştir:

«كُنْتُ أَطِيبُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لِإِحْرَامِهِ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ، وَلِحَالِهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ»

«Ben, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e ihrama girmeden önce ve ihramdan çıkıp Kâbe'yi tavaf etmeden önce güzel koku sürerdim.»¹
Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, Âişe -

¹ Buhârî (1539) nolu hadisi, Müslim (1189) nolu hadisi rivayet etmiştir.

radiyallahu anha- hayızlı olmasına rağmen ona yıkanıp hac için ihrama girmesini emretti. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Esmâ bint Umeys'e Zülhuleyfe'de doğum yaptığında yıkanmasını, avret mahallini bir bez ile kapatmasını ve ihrama girmesini emretti.¹ Bir kadın âdetli veya lohusa iken mîkât yerine varırsa, yıkanması ve insanlarla birlikte ihrama girmesi ve Beytullah'ı tavaf etmek dışında hac ibadetini yapması gerektiğini göstermektedir. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Âişe ve Esmâ'ya bu şekilde yapmalarını emretmiştir.

İhrama girmek isteyen kimsenin bıyığını, tırnaklarını, avret bölgesini ve koltuk altı kıllarını kesmesi ve kişisel bakımını yapması müstehaptır. Böylece ihrama girdikten sonra böyle bir şey yapmaya ihtiyaç duymaz. Ayrıca, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Müslümanların her zaman bu hususlara dikkat etmelerini emretmiştir. Sahiheyne'de (Buhârî ve Müslim'de) sabit olduğu üzere Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet edilen bir hadiste o şöyle demiştir: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«الْفِطْرَةُ خَمْسٌ: الْخِتَانُ، وَالْإِسْتِحْدَادُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَقَلْمُ الْأُظْفَارِ، وَتَنْفُ الْإِبْطِ».

¹ Müslim (1218) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«Beş şey fitrattandır: Sünnet olmak, etek tıraşı olmak, bıyıkları kısaltmak, tırnakları kesmek, koltuk altındaki kılları yolmak.»¹.

Sahih-i Müslim'de Enes -radiyallahu anh-'dan rivayet edilen hadiste şöyle demiştir:

«وَقَّتْ لَنَا فِي قَصِّ الشَّارِبِ، وَقَلَمِ الْأَظْفَارِ، وَتَنْفِ الْإِبْطِ، وَحَلْقِ الْعَانَةِ: أَنْ لَا نَتْرُكَ ذَلِكَ أَكْثَرَ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً».

"Bıyık kısaltma, tırnak kesme, koltuk altı kıllarını yolma ve etek tıraşı olma hususunda bize kırk gecedен (günden) fazla bırakmamamız için süre belirlendi."².

Nesâî ise şu lafız ile rivayet etmiştir:

«وَقَّتْ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ».

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bize vakit tayin etti."³. İmam Ahmed, Ebû Dâvûd, Tirmizî Nesâî'nin lafzıyla rivayet etmişlerdir. Baş kısmına gelince, ihrama girerken ondan bir şey almak ne erkekler için ne de kadınlar için caizdir.

Sakala gelince, onu tıraş etmek veya kısaltmak her zaman haramdır. Aksine, sakal bırakılmalı ve uzatılmalıdır. Sahiheyn'de İbn Ömer -radiyallahu anhuma-'dan sabit olan hadiste o şöyle demiştir:

¹ Buhârî (5891) nolu hadisi, Müslim (257) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Müslim (258) nolu hadisi rivayet etmiştir.

³ Nesâî (14) nolu hadisi rivayet etmiştir.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ، وَقَرُّوا اللَّحَى، وَأَخْفُوا الشَّوَارِبَ».

«Müşriklere muhalefet edin! Sakallarınızı uzatın ve bıyıklarınızı kısaltın!»¹ Sahih Müslim'de Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«جَزُوا الشَّوَارِبَ، وَأَرْخُوا اللَّحَى، خَالِفُوا الْمُجُوسَ».

«Bıyıkları kesin ve sakalları salıverin! Mecûsilere muhalefet edin!»²

Bu çağda birçok insanın bu sünnete aykırı hareket etmesi, sakalları kesmeleri, kâfirlere ve kadınlara benzemekten memnuniyet duymaları büyük bir musibet olmuştur. Özellikle ilim ve eğitimle ilgilenen kimselerin bunu yapması daha da üzücüdür. Şüphesiz biz Allah'a aitiz ve O'na döneceğiz. Allah'tan bizi ve tüm Müslümanları sünnete uygun yaşamaya, ona sımsıkı sarılmaya ve ona davet etmeye yönlendirmesini niyaz ederiz, çoğu insan ondan yüz çevirmiş olsa bile. Allah bize yeter, O ne güzel vekildir. Yüce ve Azîz olan Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur.

¹ Buhârî (2892) nolu hadisi ve Müslim (259) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Müslim (260) nolu hadisi rivayet etmiştir.

Sonra erkekler ihram elbisesi olarak altına izâr ve üstüne ridâ giyer, bunların beyaz ve temiz olması sünnettir. Ayrıca ihrama terlikle girilmesi de sünnettir. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«وَلْيُخْرَمَ أَحَدُكُمْ فِي إِزَارٍ وَرِدَاءٍ وَنَعْلَيْنِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ فَلْيُلْبَسْ خُفَّيْنِ وَلْيَقُطَّعْهُمَا حَتَّى يَكُونَ أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ»

«Sizden biri altına izâr, üstüne ridâ ve terlik ile ihrama girsin. Eğer terlik bulamazsa, mest giysin ve mestlerini aşık kemiklerinin altına kadar kessin.»¹ İmam Ahmed -rahimehullah- rivayet etmiştir.

Kadınlara gelince; ister siyah, ister yeşil veya başka herhangi bir renk ile ihrama girebilir. Ancak erkeklerin giyimine benzememeye dikkat etmelidir. İhramlıyken peçe takması veya eldiven giymesi caiz değildir. Yüz ve ellerini peçe veya eldiven dışında bir şeyle örtmelidirler. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- ihramlı kadının peçe ve eldiven giymesini yasaklamıştır. Halk arasında bazı kişilerin, kadının ihramda yalnızca yeşil veya siyah giymesi gerektiğini söylemesi ise asılsızdır.

Yıkanıp gusül alma, temizlenme ve ihram kıyafetlerini giyme işlemi tamamlandıktan sonra, kişi kalben yapmak istediği ibadete (hac veya

¹ Müslim (1177) nolu hadisi rivayet etmiştir.

umre) niyet eder. Çünkü Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى».

«Ameller, ancak niyetlere göredir. Herkes ancak (ameliyle) niyet ettiğinin karşılığını alır.»¹

Niyet ettiği şeyi sözlü olarak telaffuz etmesi caizdir. Eğer niyeti umre yapmak ise: "Lebbeyke Umreten" veya "Allahumme Lebbeyke Umreten" demelidir. Eğer niyeti hac yapmak ise, "Lebbeyke Haccen" veya "Allahumme Lebbeyke Haccen" demelidir. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- böyle yapmıştır. Eğer hem hac hem de umreyi birlikte yapmayı niyet ederse, "Allahumme Lebbeyke Umreten ve Haccen" demelidir. Bunu sözlü olarak söylemenin en faziletli zamanı, bineğine (hayvan, araba veya başka bir vasıta) bindikten sonra söylemesidir. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- mîkâttan hareket etmek üzere bineğine bindikten sonra niyet etmiştir. Bu, âlimlerin görüşleri arasında en doğru olanıdır.

İhram dışında, başka bir ibadete başlarken dil ile niyet etmek caiz değildir. Çünkü bu, (ihrama girerken telaffuz etmek) Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den rivayet edilmiştir.

¹ Buhârî (1) nolu hadisi ve Müslim (1907) nolu hadisi rivayet etmiştir.

Namaz, tavaf ve diğer ibadetlerde ise, bunların hiçbirinde niyet telaffuz edilmemelidir. Şunu ve şunu kılmaya niyet ettim veya şunu ve şunu tavaf etmeye niyet ettim dememelidir. Aksine, bunu telaffuz etmek bir bidattır. Bunu yüksek sesle söylemek daha da çirkin ve daha büyük bir günahıdır. Eğer niyeti dille söylemek meşru olsaydı, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bunu yaparak ya da sözlü olarak ümmetine açıklayıp, bildirirdi ve Selef-i Salihin de bunu bizden önce uygulardı.

Bu, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- ve ashabı -radiyallahu anhum-'dan nakledilmediğine göre, bidat olduğu net bir şekilde bilinmektedir. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ»

«İşlerin en kötüsü, sonradan icat edilen (din adına) uydurulmuş bidatlerdir. Her bidat dalâlettir.»¹ Müslim Sahih'inde rivayet etmiştir. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ»

«Her kim bizim şu işimizde ondan olmayan bir şeyi ihdas ederse o merduttur.»² Hadisin sahih

¹ Müslim (867) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Buhârî (2697) nolu hadisi Müslim (1718) nolu hadisi rivayet etmiştir.

olduğunda ittifak edilmiştir. Müslim'deki lafızda şöyle geçmektedir:

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ».

«Kim bizim dinimizde olmayan bir şey yaparsa o merduttur, makbul değildir.»¹

BÖLÜM

Mîkât Yerleri ve Sınırları

Beş Mîkat Vardır:

Birincisi: Zülhuleyfe, Medine halkının mîkât yeri olan ve bugün halkın Ebyâr Ali adını verdiği mîkât yeridir.

İkincisi: Cuhfe, Şam halkının mîkât yeridir. Râbiğ mıntikasına yakın harabe bir köydür. Bugün insanlar Râbiğ'dan ihrama girmektedir ve Râbiğ'dan ihrama giren herkes mîkâttan ihrama girmiş olur. Çünkü Râbiğ mîkât yerinden biraz geride kalmaktadır.

Üçüncüsü: Karnu'l-Menâzil, Necid halkının mîkât yeri olup, bugün Es-Seyl adıyla anılmaktadır.

Dördüncüsü: Yelemlem, Yemen halkının mîkât yeridir.

¹ Buhârî (2550) nolu hadisi Müslim (1718) nolu hadisi rivayet etmiştir.

Beşincisi: Zâtü Irk, Irak ehlinin mîkâtıdır.

Bu mîkât yerleri, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- tarafından zikrettiğimiz kimseler ve bu güzergâh üzerinden gelerek hac veya umre yapmak isteyen diğer kimseler için belirlenmiştir.

Bu mîkâtlardan geçenlerin buradan geçmeden önce ihrama girmeleri farzdır. Hac veya umre yapmak için ister karayolu, isterse de havayolu ile mîkâttan geçip Mekke'ye gitmek isteyenlerin, ihrama girmeden buradan geçmeleri caiz değildir. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bu mîkât yerlerini belirlerken söylediği sözler insanların genelini kapsamaktadır:

«هَٰؤُلَاءِ هُنَّ لَهَنٌ، وَلَمَنْ أَتَىٰ عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِنَّ، مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ.»

«Bunlar (mîkât yerleri), o bölgelerin halkı ile oradan geçen ve hac ile umre yapmak isteyen başka ülkelerin ve bölgelerin halkları için mîkât yerleridir.»¹

Hac veya umre yapmak niyetiyle uçakla Mekke'ye giden bir kimsenin, uçağa binmeden önce gusül alarak hazırlanması meşrudur. Mîkât yerine yaklaştığında, izârını ve ridâsını giyer. Sonra umre yapmak için vakit varsa umreye niyet eder. Umre yapacak kadar vakti yok ise direk hac için niyet

¹ Buhârî (1524) nolu hadisi ve Müslim (1181) nolu hadisi rivayet etmiştir.

eder. Eğer uçağa binmeden önce veya mîkât yerine yaklaşmadan önce izârını ve ridâsını giyerse bir sakıncası yoktur. Ancak hac ya da umreye niyet etmeden bekler ve ne zaman mîkât sınırına yaklaşır veya hizasına gelirse o zaman niyet eder. Nitekim Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- mîkât yerinden ihrama girmiştir. Ümmetin de diğer dini konularda olduğu gibi bu meselede de onu örnek alıp takip etmesi farzdır. Allah -Subhânehû ve Teâlâ- bu hususta şöyle buyurmuştur:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ...﴾

{Sizin için, Allah Rasûlü'nde en güzel örnek vardır...} [Ahzâb Suresi: 21]. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Veda Haccı'nda şöyle buyurmuştur:

«خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ».

«Hac menâsikini (ibadetlerini) benden alın, benden gördüğünüz gibi yapın.»¹

Mekke'ye giden ancak hac veya umre yapma niyeti olmayanlar -ticaret yapan, odunculuk yapan, haber taşıyan (posta görevlisi) ve benzeri kişiler- ihrama girmek zorunda değildir. Ancak dilerlerse ihrama girip hac ya da umre yapabilir. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- biraz önce zikrettiğimiz hadiste mîkât yerlerinden bahsederken şöyle buyurmuştur:

¹ Müslim (1297) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«هُنَّ لَهُنَّ، وَلَمْ يَأْتِ عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِنَّ، مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ»

«Bunlar (mîkât yerleri), o bölgelerin halkı ile oradan geçen ve hac ile umre yapmak isteyen başka ülkelerin ve bölgelerin halkları için mîkât yerleridir.»¹ Yani bu hadisten anlaşılan şudur ki; mîkât yerlerinden geçen, hac veya umre yapmayı düşünmeyen kimselerin ihrama girmesi gerekmez.

Bu, Allah'ın kullarına olan rahmetinin ve onlara kolaylık sağlamasının bir göstergesidir. Bundan dolayı O'na hamt ve şükürler olsun. Bunu destekleyen bir diğer husus da, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Mekke'ye Fetih Yılı geldiğinde ihrama girmemiş olmasıdır. Aksine, başında miğfer olduğu halde şehre girmiştir. Çünkü o sırada hac veya umre yapmayı değil, Mekke'yi fethedip içindeki şirki ortadan kaldırmayı amaçlamıştır.

Mîkât sınırlarının içinde bulunan yerlerde yaşayanlar -Cidde, Ümmu's-Selem, Bahra, eş-Şerâi, Bedir, Mestûrah ve benzeri bölgelerin sakinleri- yukarıda belirtilen beş mîkât noktasından birine gitmek zorunda değildir. Yaşadıkları yer onların mîkât noktasıdır, bu yüzden hac veya umre yapmak istediklerinde bulundukları yerden ihrama girebilirler. Eğer kişinin mîkât sınırları dışında başka bir evi varsa, ihrama nereden gireceği konusunda serbesttir. Dilerse mîkât noktasından,

¹ Bu hadisnin tahriri daha önce geçmiştir.

dilerse Mekke'ye daha yakın olan diğer evinden ihrama girebilir. Bunun sebebi, İbn Abbas - radiyallahu anh-'ın rivayet ettiği hadiste Nebî - sallallahu aleyhi ve sellem-'in mîkâtlarla ilgili genel ifadesidir:

«فَمَنْ كَانَ دُونَهُنَّ، فَمَهْلُهُ مِنْ أَهْلِهِ، وَكَذَلِكَ حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ يُهْلُونَ مِنْ مَكَّةَ»

«Bu bölgelerden daha içerde yani Kâbe'ye daha yakın olanlar ise istedikleri yerden ihrama girebilir.¹ Hatta Mekkeliler de Mekke'-den ihrama girebilir.»² Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.

Ancak, Harem bölgesinde bulunan bir kişi umre yapmak isterse, Harem sınırlarının dışına çıkıp orada ihrama girmelidir. Çünkü Âişe -radiyallahu anha- umre yapmak için izin istediğinde Nebî - sallallahu aleyhi ve sellem- kardeşi Abdurrahman'ın onu Harem dışına götürmesini ve oradan Âişe'nin ihrama girmesini emretmiştir. Bu durum, umre yapacak kişinin Harem bölgesinden değil, Harem dışından ihrama girmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu hadis, yukarıda zikredilen İbn Abbas hadisini tahsis etmekte ve Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözüyle neyi kastettiğini açıklamaktadır:

¹ Hadiste geçen Mehilluhu: İhrama girdiği yerde niyet etmeli demektir.

² Daha önce geçen hadisin bir bölümüdür.

«حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ يُهْلُونَ مِنْ مَكَّةَ».

«Hatta Mekkeliler de Mekke'-den ihrama girebilir.»¹ Bu, hac için ihrama girmek için geçerli bir durumdur. Umre için geçerli değildir. Eğer umre için harem sınırı içerisinde ihrama girmek caiz olsaydı, Âişe -radiyallahu anha-'nın bunu yapmasına izin verilir, Harem sınırı dışına çıkması gerekmezdi. Bu açık bir meseledir ve âlimlerin -Allah onlara rahmet eylesin- çoğunluğunun görüşüdür. Bu durum bir Mümin için daha ihtiyatlıdır. Çünkü bu her iki hadisle de amel etmeyi içermektedir. Muvaffak kılan Allah'tır.

Bazı insanlar hacdan önce umre yaptıkları halde hacdan sonra örneğin Ten'im'den veya Ci'râne'den veya başka yerlerden ihrama girerek çokça umre yapıyorlar, bunun meşruluğuna dair bir kanıt yoktur. Aksine, deliller bunun terk edilmesinin daha faziletli olduğunu göstermektedir. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- ve ashabı -radiyallahu anhum- hac ibadetini tamamladıktan sonra umre yapmamışlardır. Âişe -radiyallahu anha- Ten'im'den umre yapmıştır; çünkü hayız olduğu için Mekke'ye girdiğinde diğer insanlarla birlikte umre yapamamıştır. Bu yüzden o, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den mîkât yerinden ihrama girdiği umre yerine yeni bir umre yapmasına izin

¹ Bu hadisin tahriri daha önce geçmiştir.

vermesini istemiştir. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- ona bu hususta izin vermiştir. Böylece Âîşe -radiyallahu anha-, hac ile birlikte yaptığı umreye ek olarak bir de sadece umre yapmıştır. Dolayısıyla, Âîşe -radiyallahu anha- gibi bir durumda olan kişinin hacdan sonra umre yapmasında bir sakınca yoktur. Bu, tüm delillerle amel etmek ve Müslümanlara kolaylık sağlamak anlamına gelir.

Hacıların haccını tamamladıktan sonra Mekke'ye girdikleri zaman yaptıkları umreden başka bir umre yapmaları herkes için zorluk oluşturur. Bu durum, aşırı izdihama ve kazalara sebebiyet verir. Ayrıca, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yoluna ve sünnetine aykırı olduğu şüphesizdir. Muvaffak kılan Allah'tır.

BÖLÜM

Hac Ayları Dışında Mîkât Yerine Ulaşan Kimsenin Hükmü

Bil ki, mîkâta ulaşan kişinin iki durumu vardır:

Kişinin mîkâta hac ayları dışında, örneğin ramazan veya şaban ayında varması halinde, sünnet olan umre için ihrama girmesidir. Buna kalbiyle niyet eder ve diliyle: (Lebbeyke Umreten) veya (Allahumme Lebbeyke Umreten) der ve daha

sonra Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu telbiyesini getirir:

«لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ».

«Lebbeyk, Allâhumme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk, İnne'l-hamde venni'mete leke ve'l-mülk, lâ şerîke lek.»¹ Bu telbiyeyi ve Allah -Subhânehû ve Teâlâ-'yı zikretmeyi, Beytullah'a varıncaya kadar çokça tekrar eder. Beytullah'a vardığında telbiyeyi bırakır, Beytullah'ın etrafında yedi şavt yaparak tavaf eder. Makam-ı İbrahim'in arkasında iki rekât namaz kılar, sonra Safâ'ya çıkar ve Safâ ile Merve arasında yedi şavt sa'y yapar. Sonra saçını tamamen kazıtır veya kısaltır. Böylece umreyi tamamlamış olur. İhramlıyken kendisine yapması haram olan her şey ona helal olur.

İkinci durum ise, kişinin mîkâta hac aylarında ulaşmasıdır. Bu aylar: Şevval, zilkade ve zilhiccenin ilk on günüdür.

Böyle bir kimse üç şey arasında tercih yapmak durumundadır: Sadece hac yapmak, sadece umre yapmak veya her ikisini birleştirerek yapmak. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Veda Haccı'nda zilkade ayında mîkât yerine vardığında, ashabını bu üç (nüsük) ibadetten birini tercihte bulunmalarını

¹ Buhârî (1549) nolu hadisi ve Müslim (1184) nolu hadisi rivayet etmiştir.

söylemiştir. Ancak, yanında kurbanlık hayvanı bulunmayan kimse için sünnet olan, umre niyetiyle ihrama girmesidir. Bu durumda, hac ayları dışında mîkât yerine ulaşan kişinin yaptığı gibi hareket eder. Çünkü Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem, sahabelerine Mekke'ye yaklaştıklarında ihramlarını umreye çevirmelerini emretmiş ve bu emri Mekke'de de vurgulamıştır. Bunun üzerine sahabeler, onun emrine uyarak tavaf yapmış, sa'y yapmış, saçlarını kısaltmış ve ihramdan çıkmışlardır. Ancak yanında kurbanlık bulunanlar için durum farklıdır. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- kurbanlık getirenlerin ihramlı kalmalarını ve ancak bayramın birinci günü (Yevmu'n-Nahr) ihramdan çıkmalarını emretmiştir. Hac için gelirken hedy kurbanı getiren kimsenin hem hac hem de umre için ihrama girmesi sünnettir. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- bunu yapmış, kurbanını yanında getiren ashabına umre ile birlikte hacca niyet etmelerini emretmiştir. Bu kimselerin, Kurban Bayramı'nın birinci gününe kadar hac ve umre için girdiği ihramdan çıkmaları caiz değildir. Eğer kurbanlığı (hedy) beraberinde getiren kimse yalnız hac niyetiyle ihrama girmişse, o da Kurban Bayramı'nın birinci gününe kadar ihramlı kalır. Bu hususta, hac ile umreyi birlikte yapan (kırân hacı yapan) kimse gibidir.

Bununla birlikte şunu da bilmek gerekir ki, bir kişi sadece hac için veya hac ve umre için ihrama girip yanında hedy kurbanı bulunmuyor ise, ihramında kalması doğru değildir. Aksine onun için sünnet olan, ihramını umreye çevirmesidir. Tıpkı Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in, yanlarında kurbanlık hayvanlarını getirmeyen sahabelerine emrettiği gibi tavaf eder, sa'y yapar, saçını kısaltır ve ihramdan çıkar. Ancak geç gelmesi sebebiyle hac ibadetini kaçırmaktan korkarsa ihramlı kalmasında bir sakınca yoktur. En doğrusunu Allah bilir.

İhrama girmiş olan kişi; hasta olduğu, düşmandan korktuğu veya benzeri bir sebepten dolayı ibadetlerini yerine getiremeyeceğinden endişe ediyorsa, ihrama girerken şöyle demesi müstehaptır: «Eğer bir engel beni hac veya umremi tamamlamaktan alıkoyarsa ihramdan çıkacağım yer, engellendiğim yerdir.» Dubâ'a binti Zübeyr -radiyallahu anha-'nın rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Ey Allah'ın Rasûlü! Hac yapmak istiyorum, fakat hastayım." Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- ona şöyle buyurmuştur:

«حُجِّي وَاشْتَرِطِي أَنَّ مَحَلِّي حَيْثُ حَبَسْتَنِي»

«Hac yap; ihramdan çıkacağım yer, engellendiğim şartını koş.»¹ Hadis Muttefakun aleyhtir.

¹ Buhârî (5089) nolu hadisi, Müslim (1207) nolu hadisi rivayet etmiştir.

Bu şartın faydası şudur: Eğer ihramda bulunan kişi, hastalık veya düşmandan dolayı ibadetini tam olarak yerine getiremeyecek bir durumla karşılaşır, ihramdan çıkması caizdir ve bu durumda onun üzerinde bir sorumluluk yoktur.

BÖLÜM

Küçük Çocuğun Hac Yapmasının Hükmü Nedir? Bu Hac İslam Haccı Yerine Geçer mi?

Bülüğ çağına ermemiş küçük kız ve erkek çocuklarının haccı geçerlidir. Sahîh-i Müslim'de gelen İbn Abbas -radiyallahu anhuma-'nın rivayet ettiği hadiste; bir kadın, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e çocuğunu göstererek: "Ya Rasûlallah! Bunun için hac var mıdır?" diye sorunca, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

«نَعَمْ، وَلَكَ أَجْرٌ».

«Evet. Sen de (bundan dolayı) sevap alırsın.»¹

Sahîh-i Buhârî'de, Sâ'ib b. Yezîd -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: «Ben yedi yaşında iken, Rasûlullah -sallallahu

¹ Müslim (1336) nolu hadisi rivayet etmiştir.

aleyhi ve sellem- ile beraberdik bana da hac yaptırdılar.»¹ Fakat bu hac, onlar için İslam haccı yerine geçmez.

Erkek ve kadın kölelerin haccı da bu şekilde geçerlidir. Ancak İslam haccı yerine geçmez. Zira İbn Abbas -radiyallahu anhum- 'dan sabit olan rivayette Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«أَيُّمَا صَبِيٍّ حَجَّ، ثُمَّ بَلَغَ الْجُنْثَ، فَعَلَيْهِ أَنْ يَحُجَّ حَجَّةً أُخْرَى، وَأَيُّمَا عَبْدٍ حَجَّ، ثُمَّ أَعْتَقَ، فَعَلَيْهِ حَجَّةً أُخْرَى»

«Hangi çocuk hac yaptıktan sonra ergenlik çağına erişirse, onun (ergenlik çağında) bir hac daha yapması gerekir. Hac ibadetini yerine getiren ve daha sonra azat edilen kölenin yeniden hac yapması gerekir.»² İbn Ebî Şeybe ve Beyhakî tarafından hasen bir isnatla rivayet edilmiştir.

Eğer küçük çocuk henüz temyiz yaşında değil ise, velisi onun adına ihrama niyet etmeli, onun elbiselerini çıkarmalı ve onun adına telbiye getirmelidir. Çocuk da böylece ihrama girmiş olur. İhramlı bir yetişkine haram olan ve yasaklanan şeyler küçük çocuk için de haram ve yasaklanmış olur. Aynı şekilde henüz temyiz yaşına ulaşmayan küçük kız çocuğunun velisi onun adına ihrama niyet eder. Onun adına telbiye getirir, böylece kız çocuğu

¹ Buhârî (1858) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² İbn Ebî Şeybe (Cilt 4/444) rivayet etmiştir.

ihrama girmiş olur. İhrama girmiş bir yetişkin kadına haram olan ve yasaklanan şeyler küçük kız çocuğu için de haram ve yasaklanmış olur. Tavaf sırasında elbiselerinin ve bedenlerinin temiz olması gerekir. Zira tavaf namaza benzer, temizlik namazın sahih olma şartlarından biridir.

Temyiz yaşında olan küçük erkek çocuğu veya kız çocuğu velisinin izniyle ihrama girer ve ihrama girerken gusül, koku sürmek gibi yetişkin birinin yaptığı şeyleri yapar. Velileri; ister babaları, ister anneleri veya başka biri olsun, onların işlerini yapan ve çıkarlarını gözeten kişidir. Veli, taş atmak ve benzeri şeyler gibi onların güçlerinin yetmediği şeyleri yapar. Bunun dışındaki Arafat'ta vakfe yapmak, Mina ve Müzdelife'de geceleme, tavaf ve sa'y yapmak gibi hac ibadetlerini bu çocukların kendisi yapmakla yükümlüdürler. Eğer tavaf ve sa'y yapmaya güç yetiremezlerse, taşınarak tavaf ve sa'y yaptırılmalıdır. Onları taşıyanın kimse için en faziletli olan, tavaf ve sa'yı kendisi ile onlar arasında ortak yapmamalıdır. Bilakis tavafa ve sa'ya onlar için niyet etmeli, kendisi için ayrı bir tavaf ve sa'y yapmalıdır. Bu sayede bu ibadeti yerine getirirken ihtiyatlı davranmış ve aşağıda bahsedilen hadis-i şerifle amel etmiş olur:

«دَعَّ مَا يَرِيئُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيئُكَ».

«Sana şüphe veren şeyi bırak, şüphe vermeyene bak!»¹ Küçük çocuğu taşıyan, tavafı hem kendisi hem de taşıdığı kişi adına yapmaya niyet ederse, iki görüşten daha doğru olana göre böyle yapması yeterlidir. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- kendisine bir erkek çocuğun haccı hakkında soru soran kadına, onun için tavaf yapmasını emretmemiştir. Eğer bu farz olsaydı Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- bunu açıkça belirtirdi. Muvaffak kılan Allah'tır.

Temyiz yaşında olan erkek ve kız çocuklarına, tıpkı yetişkin hacılar gibi, tavafa başlamadan önce hadesten ve necasetten taharet emredilir. Küçük erkek ve kız çocukları adına ihrama girmek velileri için farz değildir. Aksine nafilidir. Eğer bunu yaparsa sevabını alır, yapmazsa da bir günahı yoktur. En doğrusunu Allah bilir.

BÖLÜM

İhram Yasakları ve İhrama Girenlerin Yapmalarına İzin Verilenler Hakkında Bir Açıklama

İhrama giren -erkek veya kadın olsun- ihrama girmeye niyet ettikten sonra saçından bir şey

¹ Tirmizî (2518) nolu hadisi rivayet etmiştir.

alması, tırnaklarını kesmesi veya güzel koku sürmesi caiz değildir.

Özellikle bir erkeğin, elbise gibi bedeninin tamamını, yani vücuduna göre dikilmiş bir şeyi veya fanila, pantolon, mest ve çorap gibi bir kısmını örtecek bir elbiseyi giymesi caiz değildir. Ancak giyecek ihram elbisesi bulamazsa o zaman pantolon giymesi caizdir. Aynı şekilde bir kimse terlik bulamazsa, mestlerini/ayakkabılarını kesmeden giymesi de caizdir. İbn Abbas -radiyallahu anhuma-'dan rivayet edilen Sahîheyn'de sabit olan hadiste Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ، فَلْيُلْبِسْ خُفَيْنِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا، فَلْيُلْبِسْ سَرَائِلَ».

«Terlik bulamayan mest giysin, izâr bulamayan da pantolon/şalvar giysin.»¹

İbn Ömer -radiyallahu anhuma-'nın rivayet ettiği, terliklerin kaybolması sebebiyle mest/ayakkabı giymek zorunda kalındığında mestlerin/ayakkabıların kesilmesi emrine gelince, bu hüküm neshedilmiştir. Çünkü Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Medine'de hacıların giymesi gereken kıyafetler sorulduğunda bunu emretti. Sonra Arafat'ta insanlara hutbe verdiğinde, terlik bulamayanların mest/ayakkabı giymelerine izin

¹ Buhârî (1841) nolu hadisi Müslim (1179) nolu hadisi rivayet etmiştir.

verdi. Mestlerin/ayakkabıların kesilmesini emretmedi. Bu hutbe, Medine'de cevabını duymayanlar tarafından da dinlenmiştir. Hadis ve fıkıh usulünde bilindiği gibi, açıklamayı ihtiyaçtan sonraya ertelemek caiz değildir. Bu nedenle, ayakkabıların kesilme emrinin nesh edildiği kesinlik kazanmıştır. Eğer bu farz olsaydı Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- bunu açıkça belirtirdi. En doğrusunu Allah bilir.

İhramda olan kişinin, ayak bileklerine kadar uzanan mest giymesi caizdir. Çünkü onlar terlik türündendir.

Yasaklamayı gerektiren bir delilin bulunmaması nedeniyle izârı (erkekler için alt kısma giyilen ihram elbisesi) ip veya benzeri bir şeyle bağlamak caizdir.

İhramlının banyo yapması, başını yıkaması ve ihtiyaç duyduğunda hafifçe ve dikkatlice başını kaşması caizdir. Bundan dolayı başındaki saçtan bir şey koparsa, ona bir günah yoktur.

İhramlı bir kadının peçe takması ve eldiven giymesi haramdır. Bu konuda Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«وَلَا تَتَّقِبِ الْمَرْأَةُ الْمُحْرَمَةُ، وَلَا تَلْبَسِ الْقَفَّازِينَ»

«İhrama girmiş olan kadın peçe takmaz ve ellerine eldiven giymez.»¹ Buhârî rivayet etmiştir. Hadiste geçen "Kuffâzâni" ifadesi; iki ele giyilmeye uygun yün, pamuk veya diğer malzemelerden dikilen veya dokunan eldivendir.

Bunun dışında dikilmiş olan her şeyi giymesi kadına caizdir. Gömlek, pantolon, ayakkabı, çorap vb. gibi.

İhtiyaç duyması halinde -başından aşağı başörtüsü sarkıtarak- yüzünü örtmesi de caizdir. Örtü yüzüne değiyorsa bunda bir sakınca yoktur. Âişe -radiyallahu anha-'dan rivayet edilen hadise göre o şöyle demiştir: «Biz Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile birlikte ihramlı iken, yolcular yanımızdan geçirdi. Onlar bizim hizamıza geldiklerinde, her birimiz cilbabını başından yüzünün üzerine sarkıttırdı. Bizim yanımızdan geçip gittiklerinde ise yüzümüzü açardık.»² Bu hadisi Ebû Dâvud ve İbn Mâce rivayet etmiş, Dârakutnî'de Ümmü Seleme'den benzer bir hadis rivayet etmiştir.

Aynı şekilde kadının, elbisesiyle veya başka bir şeyle ellerini örtmesinde bir sakınca yoktur. Namahrem erkeklerin yanında ise yüzünü ve ellerini örtmelidir. Çünkü namahrem kimseler için

¹ Buhârî (1838) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Ebû Dâvud (1833) nolu hadisi rivayet etmiştir.

kadının yüzü avrettir. Bu konuda Allah -Subhânehû ve Teâlâ- buyurmuştur:

﴿...وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ...﴾

{...Kocaları dışında kimseye süslerini göstermesinler...} [Nûr Suresi: 31] Hiç şüphe yok ki, yüz ve eller güzelliği ortaya çıkaran en büyük süstür.

Yüzün örtülmesine dikkat edilmesi daha önemli ve daha büyüktür. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿...وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ...﴾

{...Peygamber hanımlarından bir şey istediğinizde, onlar perde arkasında iken isteyin. Bu sizin kalplerinizin de, onların kalplerinin de temiz kalması için en uygunudur...} [Ahzâb: 53].

Birçok kadının, peçe vb. örtünün yüzüne değmemesi için başörtüsünün altına (şapkanın ön kısmına benzer) bir şey koyup sıkıca bağlayarak örtüyü yüzünden uzak tutma alışkanlığına gelince, bildiğimiz kadarıyla şeriatta bunun bir aslı yoktur. Eğer bu caiz olsaydı, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bunu ümmetine açıklardı ve bu konuda sessiz kalması caiz olmazdı.

İhramdaki erkek veya kadının, ihrama girerken giydiği ihram elbiselerini kirlenmesi veya başka bir

şey sebebiyle yıkaması, başka elbiselerle değiştirmesi caizdir.

Safran ve boyacı otu gibi otların değdiği herhangi bir elbiseyi giymesi yasaktır. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- İbn Ömer -radiyallahu anhum- 'nın rivayet ettiği hadiste bunu yasaklamıştır.

İhramlı kimse, hanımına yaklaşımdan/cima, günah ve münakaşadan uzak durmalıdır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ...﴾

{Hac bilinen aylardadır. Kim bu aylarda niyet ederek hacca başlarsa bilmelidir ki, hacda hanımlarınıza yaklaşmak, günah işlemek ve tartışmak yasaktır...} [Bakara Suresi: 197]

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sahih olarak gelen bir hadiste şöyle buyurmuştur:

«مَنْ حَجَّ، فَلَمْ يَرْفُثْ، وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ».

«Kim hacceder de rafesten (cinsel ilişki ve buna götürecek bütün söz ve davranışlar) çirkin sözlerden uzak durur ve günah işlemezse, (hacdan) annesinden doğduğu günkü gibi günahsız olarak döner.»¹ Rafes: Hem cinsel ilişki anlamında

¹ Buhârî (1521) nolu hadisi, Müslim (1350) nolu hadisi Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

kullanılır, hem de söz ve fiildeki müstehcenlik için kullanılır. Fusûk: Günahlar, Cidâl ise: Batıl veya faydası olmayan bir şey hakkında tartışma anlamına gelir. Ancak hakkı ortaya çıkarmak ve batılı reddetmek için güzel bir şekilde yapılan tartışmada bir sakınca yoktur; bilakis bu emredilmiştir. Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ...﴾

{Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütlerle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et...}
[Nahl Suresi: 125].

İhrama girmiş erkeğin başını takke, puşi, sarık veya benzeri bir şeyle örtmesi haramdır. Aynı şekilde yüzünü de örtmesi haramdır. Nitekim Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Arefe Günü bineğinden düşüp ölen kimse hakkında şöyle buyurmuştur:

«اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ، وَلَا وَجْهَهُ، فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلْتَبِيًا»

«Onu su ve sidr ile yıkayınız, iki parça ihramı içerisinde kefenleyiniz. Ona hiçbir koku sürmeyiniz, başını ve yüzünü örtmeyiniz. Çünkü o Kıyamet Günü'nde telbiye getirerek

diriltilecektir.»¹ Muttefekun Aleyh. Hadisin bu lafzı Müslim'e aittir.

Ancak ihramlı kişinin araba tavanı, şemsiye veya benzeri şeylerle gölgelenmesinde bir sakınca yoktur. Tıpkı çadır veya ağaç gölgesinde durmak gibidir. Sahih-i Buhârî'de gelen hadiste Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Cemretü'l-Akabe'de taş attığında bir bez altında gölgelenmiştir. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den gelen sahih bir hadiste, kendisi için Nemira'da bir çadır kurulduğu ve Arefe Günü, Güneş batıncaya kadar o çadırda kaldığı rivayet edilmiştir.

İhramlı erkek ve kadınların av hayvanlarını öldürmeleri, buna yardımcı olmaları, onları bulundukları yerden ürküterek kaçırmaları, nikah akdi yapmaları, cinsel ilişkide bulunmaları, kadınlara evlenme teklifinde bulunmaları ve onlarla şehvetle temasta bulunmaları haramdır. Osman -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«لَا يَنْكِحُ الْمُحْرَمُ وَلَا يُنْكَحُ وَلَا يَخْطُبُ»

¹ Buhârî (1521) nolu hadisi, Müslim (1350) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«İhramlı olan kimse ne evlenir, ne nikâh kıyar, ne de evlenme teklifinde bulunur.»¹ Müslim rivayet etmiştir.

İhramlı biri, unutarak veya bilmeyerek elbise giyer, başını örter veya koku sürerse, ona kefarete yoktur. Hatırladığında veya cahil ise hükmü öğrendiğinde onu çıkarır. Aynı şekilde, bir kimse başını tıraş ederse, saçını kısaltırsa veya tırnaklarını unutarak veya hükmünü bilmeyerek keserse, sahih görüşe göre onun üzerine bir sorumluluk yoktur.

Bir Müslümanın -ister ihramlı olsun ister olmasın, ister erkek ister kadın olsun fark etmez- Harem sınırları içinde av hayvanını bir alet ile öldürmesi veya yerini işaret etmesi veya benzeri şekilde avlanmasına yardım etmesi haramdır.

Harem sınırları içinde bir hayvanı olduğu yerden gitmesi için ürkütmek ve korkutmak haramdır. Harem'de bulunan ağaçların, yeşil bitkilerin kesilip koparılması ve kayıp eşyaların alınması da haramdır. Orada bulunan kayıp eşyaları ancak sahibine ulaştırmak için ilan edecek kişi alabilir. Bu konuda Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

¹ Müslim (1409) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«فَإِنَّ هَذَا الْبَلَدَ - يَعْنِي مَكَّةَ - حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، لَا يُعْصَدُ شَوْكُهُ، وَلَا يَنْقَرُ صَيْدُهُ، وَلَا يُلْتَقَطُ لُقْطَتُهُ إِلَّا مَنْ عَرَفَهَا، وَلَا يُخْتَلَى خِلَاهَا»

«Bu belde -yani Mekke- Kıyamet Günü'ne kadar Allah'ın kutsal kılmasıyla harem kılınmıştır. Mekke'nin ağacı kesilmez, hayvanı ürkütülmez, otu koparılmaz, buluntusu da alınmaz. Ancak onun sahibini araştırmak için alınabilir.»¹ Hadis Müttefakun aleyhtir.

Hadiste geçen "Münşid": Kaybolan bir şeyin özelliklerini söyleyerek sahibini arayan kimse. "Halâ" ise: Taze, yeşil ot demektir. Mina ve Müzdelife de Harem bölgedir. Arafat ise Harem sınırları içinde değildir.

BÖLÜM

Hacının Mekke'ye Girerken Yapacağı ve Mescid-i Haram'a Girdikten Sonra Tavaf ve Tavafın Nasıl Yapılacağının Açıklanması

İhramlı kimse Mekke'ye vardığında oraya girmeden önce gusül alması sünnettir. Çünkü Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- böyle yapmıştır. Mescid-i Haram'a ulaştığında, sağ ayağıyla girmesi

¹ Buhârî (1834) nolu hadisi ve Müslim (1353) nolu hadisi rivayet etmiştir.

ve şöyle demesi sünnettir: «Allah'ın adıyla, salât ve selâm Rasûlullah'ın üzerine olsun. Allah'ım! Günahlarımı bağışla. Bana rahmetinin kapılarını aç. Allah'ın rahmetinden kovulmuş Şeytan'dan Yüce Allah'a, O'nun kerîm vechine ve ezeli hükümrânlığına sığınırım.» Bunu diğer bütün camilere girerken de söyler. Bildiğim kadarıyla Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sabit olarak gelen ve Mescid-i Haram'a girilirken söylenen özel bir ibare yoktur.

Kâbe'ye vardığında, eğer temettu hacı veya umre yapıyorsa, tavafa başlamadan önce telbiyeyi getirmeyi bırakır. Sonra Hacer-i Esved'e yönelir ve ona doğru döner sonra sağ eliyle ona dokunur ve eğer kolay olursa onu öper. Kalabalığa neden olup insanları rahatsız ederek eziyet vermez. Hacer-i Esved'e dokunduğunda: “Bismillah Vallahu Ekber/Allah'ın adıyla ve Allah en büyüktür. ya da Allahu Ekber/Allah en büyüktür der. Eğer Hacer-i Esved'i öpmek zorsa, eliyle ya da bir sopa veya benzeri bir şeyle ona dokunur ve dokunduğu şeyi öper. Dokunmak da zor oluyorsa, eliyle karşıdan işaret eder ve "Allahu Ekber" der, ve elini öpmez. Tavafın sahih olmasının şartları vardır: Tavaf yapan kimse, küçük ve büyük hadesten temizlenmiş olmalıdır. Zira tavaf, namaz gibidir. Ancak tavafta konuşma konusunda ruhsat verilmiştir. Tavaf sırasında Kâbe'yi sol tarafına alır,

tavafına başlarken şöyle demesi güzel olur: «Allah'ım! Sana iman ederek, kitabına inanarak, Sana verdiğim söze sadık kalarak ve Peygamberin Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünnetine uyarak (başlıyorum).» Çünkü Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den bu şekilde rivayet edilmiştir. Yedi şavt/tur bir tavaf eder. Bu ilk tavafin ilk üç şavtında remel yapar. Bu, Mekke'ye ilk geldiğinde yaptığı tavaftır. İster umre, ister temettu hacı, ister ifrad hacı (sadece hac), isterse kıran hacı (umre ve hac) yapsın fark etmez. Tavafin kalan dört şavtında/turunda yürür, her turuna Hacer-i Esved'le başlar ve onunla bitirir.

Remel: Kısa adımlarla hızlı yürümektir. Tavafin tamamında (ızdıbâ) sağ omzunu açık bırakarak tavaf yapılması müstehaptır. İzdıbâ sadece ilk tavafta yapılır, diğerlerinde yapılmaz. İztıbâ: İhram elbisesinin üst kısmı olan ridânın bir ucunu sağ koltuk altından geçirip sol omuz üzerine atmak, böylece sağ omuz ve kolu açık bırakmaktır.

Eğer şavt sayısında şüphesi varsa, kesin olanı, yani en az olanı alır. Mesela üç şavt mı yoksa dört şavt mı yaptı? diye şüphe ederse, üç olarak kabul eder. Sa'y yaptığında da şüphe ederse aynısını yapar.

Tavaf tamamlandıktan sonra iki rekât tavaf namazı kılmadan önce ridâsını omuzlarının üzerine

alır ve ihramın uçlarını aşağı doğru sarkıtır ve iki rekât tavaf namazını kılar.

Kadınların uyarılması gereken hususlardan biri, onların süslenmiş ve güzel kokular sürünmüş olarak tavaf etmeleri ve tesettürlerine dikkat etmemeleridir. Çünkü kadınlar bedenlerinin her yerini örtmelidirler. Tavafta ve kadınların erkeklerle bir arada bulunduğu diğer durumlarda örtünmeli ve süslenmeyi bırakmalıdırlar. Çünkü kadınların bütün bedenleri avrettir, hem de fitneye sebebiyet verebilirler. Kadının yüzü onun en açık ziyneti ve süsü olduğundan, onu ancak mahremlerine göstermesi caizdir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

{...وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ...}

{...Kocaları dışında kimseye süslerini göstermesinler...} [Nûr Suresi: 31]. Bu nedenle namahrem erkeklerden biri onları görüyorsa, Hacer-i Esved'i öperken yüzlerini açmaları caiz değildir. Hacer-i Esved'i selamlamak ve öpmek için uygun bir alan bulamazlarsa, erkeklerle itişip kakışmaları caiz olmaz. Bunun yerine, erkeklerin arkasından tavaf etmeleri gerekir. Bu, onlar için daha hayırlı ve erkeklerle kalabalıkta karışarak Kâbe'ye yakın tavaf etmekten daha büyük bir ecir getirir. Ayrıca remel ve ızdibâ yapmak bu tavaftan başka tavaflarda, sa'yda ve kadınlara da meşru

değildir. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Mekke'ye vardığında ilk tavaf dışında remel ve ızdıbâ yapmamıştır. Tavaf yapan kimse, hadesten ve necasetten temizlenmiş olmalıdır. Rabbine karşı huşu içinde ve O'na karşı boynu bükük bir halde tavaf yapmalıdır.

Tavaf esnasında Allah'ı zikretmesi ve dua etmesi müstehaptır. Yine tavaf esnasında Kur'an'dan bir şeyler okursa bu güzel olur. Bu tavafta veya başka bir tavafta ya da sa'y sırasında özel bir zikir veya dua bulunmamaktadır.

Bazı insanların, tavafın veya sa'yın her bir şavtına özel zikirler yapmaları veya dualar etmelerinin bir aslı yoktur. Aksine, kolayına gelen her türlü zikir ve duayı yapması yeterlidir. Rük-n-ü Yemânî hizasına gelince sağ eliyle oraya dokunup: "Bismillâhi, Vallahu Ekber" der ve onu öpmez. Ona dokunmak zor olursa, direk oradan geçip tavafına devam eder, onunla aynı hizaya geldiğinde eliyle işaret de etmez "Allahu Ekber" de demez. Zira bildiğimiz kadarıyla Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den böyle bir şey sabit olmamıştır. Rük-n-ü Yemânî ile Hacer-i Esved arasında şöyle demesi sünnettir:

{...رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (201)}

{...Rabbimiz! Bize bu dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateşin azabından

koru!} [Bakara Suresi: 201] Hacer-i Esved'in hizasına gelince ona dokunur, öper ve: "Allahu Ekber." der. Eğer ona dokunup öpmek mümkün değilse, Hacer-i Esved'in hizasına gelince ona eliyle işaret eder ve: "Allahu Ekber." der.

Özellikle kalabalık olduğunda Zemzem Kuyusu'nun ve Makâm'ı İbrahim'in arkasından tavaf etmekte hiçbir sakınca yoktur. Mescidi Haram'ın tamamı tavaf yeridir. Eğer Mescidi Haram'daki revakları orada tavaf yaparsa, geçerlidir. Ancak imkân varsa Kâbe'nin hemen etrafında tavaf etmek daha iyidir.

Tavaflı bitirdiğinde, mümkünse Makâm'ı İbrahim'in arkasında iki rekât namaz kılar. Kalabalık veya benzeri bir durum nedeniyle bu mümkün olmazsa, Mesici Haram'ın herhangi bir yerinde kılabilir. Bu namazda Fatıha'dan sonra

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾

(De ki: Ey kâfirler! 1) [Kâfirûn Suresi: 1] birinci rekâtta,

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾

(De ki: O Allah birdir.1) [İhlâs Suresi: 1] İkinci rekâtta okuması müstehaptır. Bu iki sureyi okumak daha faziletlidir. Bu surelerden başka bir sure okursa da sorun olmaz. Namazı bitirdikten sonra mümkünse Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in

sünnetini yerine getirmek adına Hacer-i Esved'e doğru yönelir ve sağ eliyle ona dokunur.

Sonra Safâ kapısından Safâ Tepesinin olduğu yere gelir veya üzerine çıkar. Mümkünse Safâ Tepesine çıkmak daha faziletlidir. İlk şavta başlarken Allah Teâlâ'nın şu sözlerini okur:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ...﴾

{Şüphesiz Safâ ve Merve Allah'ın nişanelerindendir...} [Bakara Suresi: 158].

Safâ Tepesi'nde kibleye dönüp Allah'a hamt etmek, tekbir getirmek ve şöyle demek müstehaptır: «Lâ ilâhe illallah vahdehû lâ şerîke leh, lehu'l mülk ve lehu'l hamd ve huve alâ kulli şeyin kadîr. Lâ ilâhe illallahu vahdehû sadaka va'dehû ve nasara abdehû ve hezemel ahzâbe vahdehû» Allah'tan başka (hak) ilah yoktur. O birdir, hiçbir ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamt yalnızca O'nadır. Hayat veren ve öldüren O'dur. O'nun her şeye gücü yeter. Allah'tan başka (hak) ilah yoktur. O, vaadini yerine getirdi, kuluna yardım etti ve tek başına bütün toplulukları yendi. Sonra ellerini kaldırarak dilediği duayı yapar ve bu zikir ile duayı üç kez tekrar eder. Daha sonra Sefa Tepesi'nden iner yürüyerek Merve'ye doğru gider. İlk yeşil işarete ulaştığında erkekler hızlı adımlarla yürür, ikinci yeşil işarete ulaşana kadar bu şekilde devam eder. Kadınların ise bu iki işaret arasında

koşması caiz değildir. Çünkü kadının bedeni avrettir. Kadınlar için meşru olan, say'ın tamamında normal bir şekilde koşmadan yürümeleridir. Sonra Merve Tepesi'ne çıkar ya da orada durur. Eğer mümkünse Merve Tepesi'ne çıkmak daha iyidir. Safâ'da söylediği ve yaptığı her şeyi Merve'de de yapar. Sadece Allah Teâlâ'nın şu ayetini okumaz:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ...﴾

{Şüphesiz Safâ ve Merve Allah'ın nişanelerindendir...} [Bakara Suresi: 158]. Bu ayet, Safâ Tepesi'nde ilk şavta başlarken okunması sünnettir. Çünkü Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- böyle yapmıştır. Daha sonra Merve'den iner, yürünecek yerde yürür ve hızlı geçilecek yerde hızlanarak Safa'ya ulaşır. Bunu yedi kez tekrar eder. (Safâ'dan Merve'ye) gidişi bir şavt, dönüşü bir şavt sayılır. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- böyle yapmış ve şöyle buyurmuştur:

«خُذُوا عَلَيَّ مَنَاسِكَكُمْ».

«Hac menâsikini (ibadetlerini) benden alın, benden gördüğünüz gibi yapın.»¹ Sa'y sırasında mümkün olduğu kadar çokça dua edilip Yüce Allah'ın zikredilmesi, büyük ve küçük hadesten temizlenilmesi müstehaptır. Eğer abdes olmadan

¹ Bu hadisin tahriri daha önce geçmiştir.

sa'y yapılırsa, bu geçerli olur. Aynı şekilde tavaftan sonra bir kadın âdet görür veya doğum yaparsa, sa'y yaptığında sa'yı kabul olur. Zira sa'y için abdest şart değildir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi abdestli olmak müstehaptır.

Sa'yı tamamladığında, saçını tıraş etmeli veya kısaltmalıdır. Saçını tamamen tıraş etmek erkekler için daha faziletlidir. Şayet saçını umrede kısaltır ve hacda tamamen kazıtmak isterse bu da güzel olur. Mekke'ye varışı, hac zamanına yakınsa, saçını hacda tamamen tıraş edebilmesi için kısaltması daha uygundur. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- ve ashabı zilhicce ayının dördüncü günü Mekke'ye vardıklarında, kurbanlık hayvanlarını getirmeyenlerin ihramdan çıkmalarını ve saçlarını kısaltmalarını emretmiş, onlara saçlarını tamamen kazıtmalarını emretmemiştir. Saçları kısaltırken başın tamamının kısaltılması gerekir. Bir kısmını kısaltmak yeterli olmadığı gibi, bir kısmını tıraş etmek de yeterli değildir. Kadın için doğru olan sadece saçını kısaltmasıdır. Kadının yapması gereken, her örgüden bir parmak ucu kadar veya daha az miktarda saç almaktır. Unmüle: Parmağın baş kısmı, parmak ucudur; kadın, saçından bundan fazlasını almaz.

Eğer ihramlı kimse buraya kadar anlatılanları yaparsa, umresi tamam olur. İhramdayken kendisine haram kılınan her şey ona helal olur.

Ancak kurbanını Harem dışından getirmişse (Kıran hacı yapıyor ise), hacda ihramdan çıkacağı zamana kadar ihramda kalır.

Sadece hac yapmak için ifrad haccına ya da hac ve umreyi bir arada yapmak için kıran haccına niyet eden kimsenin, niyetini umreye çevirerek temettü hacı yapması sünnettir. Ancak yanında kurban getirmişse niyetini değiştirmez. Zira Nebî - sallallahu aleyhi ve sellem- ashabına da böyle yapmalarını emretmiş ve şöyle buyurmuştur:

«لَوْ لَا أَنِّي سَفَّتُ الْهَدْيَ لَأَحَلَّلْتُ مَعَكُمْ».

«Eğer, beraberimde kurbanlığım olmasaydı, ben de ihramdan çıkardım.»¹

Eğer bir kadın umre için ihrama girdikten sonra âdet görürse veya doğum yaparsa, temizlenene kadar Kâbe'yi tavaf edemez ve Safâ ile Merve arasında sa'y yapamaz. Temizlendikten sonra tavafını, sa'yını yapar ve saçından kısaltarak umresini bitirir. Eğer kadın Terviye Günü'nden önce temizlenmezse, bulunduğu yerden hac için ihrama girer ve hacılarla birlikte Mina'ya çıkar. Böylece hac ve umreyi birleştirmiş (kıran hacı yapmış) olur. Arafat'ta vakfe, Müzdelife'de vakfe, Cemat'at'a taş atma, Müzdelife ve Mina'da geceleme, kurban kesme ve saç kısaltma gibi hacıların yaptığı

¹ Buhâri (1568) nolu hadisi rivayet etmiştir.

her şeyi yapar. Temizlendikten sonra Beytullah'ı tavaf eder, Safâ ile Merve arasında sa'y yapar. Bu tavaf ve sa'y hem haccı hem de umresi için yeterli olur. Âişe -radiyallahu anha-'dan rivayet edildiğine göre, umre için ihrama girdikten sonra hayız olmuş, bunun üzerine Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- ona şöyle buyurmuştur:

«أَفْعَلِي مَا يَفْعَلُ الْحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ حَتَّى تَطْهُرِي»

«Hacıların yaptığı herşeyi sen de yap, sadece temizleninceye kadar Kâbe'yi tavaf etme.»¹ Hadis Müttefakun aleyhtir.

Hayız veya lohusa olan bir kadın, bayramın birinci günü Cemre-i Akabe'ye taş attığında ve saçını kısalttığında, ihramlıyken kendisine haram olan her şey -koku sürmek gibi ihram yasakları da dahil- kendisine helal olur. Ancak, eşiyle cinsel ilişki helal olmaz. Temiz olan diğer kadınlar gibi hac ibadetini tamamladıktan sonra, yani temizlenip tavafını yapıp sa'yını tamamladıktan sonra, eşi de kendisine helal olur.

¹ Buhârî (305), Müslim (1211) nolu hadisleri rivayet etmişlerdir.

BÖLÜM

Zilhiccenin Sekizinci Günü Hac İçin İhrama Girip Mina'ya Gitmenin Hükümü Hakkında

Zilhiccenin sekizinci günü olan Terviye Günü ise, Mekke'de bulunanların ve Mekke halkından hac yapmak isteyenlerin, evlerinden hac için ihrama girmeleri müstehaptır. Zira Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashabı, onun emri üzerine, Terviye Günü Ebtah'ta konaklamışlar ve oradan hac için ihrama girmişlerdir. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- onlara Beytullah'a gitmelerini, orada veya Mîzap'ta Kâbe'deki su oluğunun orada ihrama girmelerini emretmemiştir. Aynı şekilde, Mina'ya doğru yola çıktıklarında onlara veda tavafını yapmalarını emretmemiştir. Eğer bu caiz olsaydı, onlara bunu kesinlikle öğretirdi. Bütün hayırlara, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'e ve sahabelerine -radiyallahu anhum- uymakla ulaşılır.

Mîkattan ihrama girerken yaptığı gibi, hac için ihrama girerken de gusül alması, temizlenmesi ve güzel koku sürmesi müstehaptır. Hacılar, Terviye Günü hac için ihrama girdikten sonra, öğleden önce veya sonra Mina'ya giderler. (Bayramın birinci günü) Cemretü'l-Akabe'ye taş atıncaya kadar çokça

telbiye getirmeleri müstehaptır. (Terviye günü) Mina'da öğle, ikindi, akşam, yatsı ve Arefe günün sabah namazını kılarlar. Her namazı kendi vaktinde kısaltılarak, cem etmeden kılmaları sünnettir. Ancak akşam ve sabah namazları kısaltılmaz.

Mekke halkı ile diğerleri arasında hiçbir fark yoktur. Çünkü Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Mekke halkına ve diğerlerine Mina, Arafat ve Müzdelife'de namazları kısaltarak kıldırdı. Mekke halkına namazları tamamlamalarını emretmedi. Eğer Mekkeliler'in, namazları tam kılmaları üzerlerine farz olsaydı bunu onlara açıkça bildirirdi.

Arefe Günü Güneş doğduktan sonra, hacılar Mina'dan Arafat'a doğru yola çıkar. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yaptığı gibi mümkünse öğlene kadar Nemira'da konaklamaları sünnettir.

Zeval vaktinden sonra devlet yöneticisi veya yardımcısı, o güne uygun bir hutbe verir, bugün ve sonrasında hacıların yapması gerekenleri açıklar, onlara Allah'tan korkmayı, O'na şirk koşmamayı ve tüm amellerinde ihlaslı olmayı emreder, Yüce Allah'ın yasaklarından sakındırır, onlara Allah'ın kitabına ve peygamberinin sünnetine sarılmalarını, her işlerinde onlara uygun şekilde hükmetmelerini ve bütün işlerinde bu ikisine dayanmalarını tavsiye

eder. Bunu, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bu konuda yaptığına örnek olarak yapmalıdır. Daha sonra Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yaptığı gibi öğle ve ikindi namazlarını, öğle namazın vaktinde kısaltarak ve cem ederek, bir ezan ve iki kametle kılarlar. Müslim, Câbir -radiyallahu anh-'dan bu şekilde rivayet etmiştir.

Sonra hacılar Arafat'ta vakfe yaparlar ve Batnı Urane hariç tüm Arafat vakfe yeridir. Mümkünse kibleye ve Rahmet Dağı'na yönelmek tavsiye edilir. Eğer o ikisine aynı anda yönelmek mümkün değilse, o zaman hacı kibleye dönmelidir. Vakfe esnasında hacının Allah -Subhânehû ve Teâlâ-'yı zikretmesi, O'na dua etmesi ve yalvarması, dua ederken ellerini kaldırması müstehaptır. Şayet Telbiye getirir veya Kur'an'dan bir şey okursa bu da güzel olur. "Lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerîke leh, lehu'l mülkü ve lehu'l-hamdu yuhyi ve yumit ve huve alâ külli şey'in kadîr." zikrini çokça söylemesi de sünnettir. Anlamı: "Allah'tan başka hak ilah yoktur, O tektir, O'nun ortağı yoktur. Mülk O'nundur ve hamt O'nadır." O, diriltir ve öldürür ve O, her şeye kadirdir." Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

«خَيْرُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَأَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»

«En hayırlı dua, Arefe Günü yapılan duadır. Benim ve benden önceki peygamberlerin söylediği en hayırlı söz de, "Lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerîke leh, lehu'l mulku ve lehu'l-hamdu yuhyi ve yumit ve huve alâ kulli şey'in kadîr."»¹ Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sahih olarak gelen bir hadiste o şöyle buyurmuştur:

«أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ أَرْبَعٌ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ.»

«Allah'a en sevimli gelen dört söz vardır: "Subhânallâhi ve'l-hâmdü lillâhi ve lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber.» Anlamı: "Allah'ı bütün noksanlıklardan tenzih ederim. Hamt, yalnızca Allah'adır. Allah'tan başka hak ilah yoktur. Allah en büyüktür."»²

O halde, bu zikirlerin huşu içinde, farkında olarak tekrarlanıp çoğaltılması gerekir. Ayrıca, dinde belirtilen zikir ve duaları her zaman, özellikle de bu büyük günde ve bu mekânda çokça söylenmesi gerekir. Zikir ve dualardan en kapsamlı olanlarını seçmek de tavsiye edilir.

"Subhânallâhi ve bihamdihî, Subhânallâhi'l-azîm" Manası: Allah'a hamt ederek, O'nu bütün eksiklik ve noksanlıklardan tenzih ederim. Pek yüce

¹ Tirmizî (3585) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Müslim (2137) nolu hadisi rivayet etmiştir.

olan Allah, bütün eksiklik ve noksanlıklardan münezzehtir.

{...لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ 87}

{...Senden başka (hak) ilah yoktur. Seni, bütün eksiklik ve noksanlıklardan tenzih ederim. Ben gerçekten nefsimi zulmedenlerden oldum.} [Enbiya Suresi: 87]

* "Lâ ilâhe illallâh vela na'budu illa iyyahu lehunni'metu velehu'l- fadlu velehu's-sena'ulhasen lâ ilâhe illâllâhu muhlisine lehud-din vele kerihel kafirun." Manası: Allah'tan başka hak ilah yoktur ve biz sadece O'na ibadet ederiz. Lütuf O'nundur, fazilet O'nundur. En güzel övgüler O'nadır. Allah'tan başka hak ilah yoktur. Kâfirler hoşlanmasa da biz dinimizi yalnız O'na has kıldık.

"Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh." Manası: Güç ve kuvvet ancak Allah'tandır.¹

{...رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ 201}

*** {...Rabbimiz! Bize bu dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateşin azabından koru!}**

[Bakara Suresi: 201].

¹ Müslim (594) nolu hadisi İbnu'z-Zübeyr -radiyallahu anh- 'dan rivayet etmiştir.

* اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلْ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَالْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ.

"Allahumme aslih lî dinî ellezî huve 'ismetu emrî, ve aslih lî dünyâye elletî fîhâ meâşî, ve aslih lî ahireti elletî fîhâ meadî, vec 'alil hayâte ziyâdeten lî fî kulli hayrin, vel-mevte râhaten lî, min külli şerrin" Manası: Allah'ım! Bütün işlerimin başı olan dinimi ıslah eyle! Yaşadığım şu dünyadaki hayatımı ıslah eyle! Dönüp varacağım ahiretimi de ıslah eyle! Hayatım boyunca daha çok hayır yapmama imkân ver! Bana, her türlü kötülükten kurtulmamı sağlayacak bir ölüm nasip et!¹

* أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ جَهْدِ الْبَلَاءِ، وَدَرَكِ الشَّقَاءِ، وَسُوءِ الْقَضَاءِ، وَشَمَاتَةِ الْأَعْدَاءِ.

"Euzu billahi min cehdil-belai ve derakiş-şekai ve suil-kadai ve şematetil-a'dâi." Manası: Dayanılamayacak dertten, insanı helâke götürecek talihsizlikten, başa gelecek fenalıktan ve düşmanı sevindirecek felaketten Allah'a sığınırım.²

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ، وَمِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَعْرَمِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ.

"Allahumme innî eûzu bike minel-hemmi vel-hazen ve eûzu bike minel-aczi vel-kesel ve eûzu bike minel-cubni vel-buhl ve eûzu bike min

¹ Müslim (2720) nolu hadisi Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

² Buhârî (6347) nolu hadisi Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

galebetid-deyni ve kahrir-ricâl." Manası: Allah'ım! Gam ve üzüntüden, acizlik ve tembellikten, cimrilik ve korkaklıktan, borcun belimi bükmesinden ve insanların bana tahakkümünden sana sığınırım.»¹

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبَرَصِ وَالْجُنُونِ وَالْجَذَامِ وَمِنْ سَيِّئِ الْأَسْقَامِ.

"Allahumme innî eûzu bike minel-barasi vel-cunûni vel-cuzzâmi ve seyyiil-eskâm." Manası: Allah'ım! Alaca hastalığından, delilikten, cüzamdan ve kötü hastalıklardan sana sığınırım.»²

* "Allahumme innî eseluke'l afve ve'l âfiyete fid-dünyâ vel- âhirah." Manası: Allah'ım! Senden dünyada ve ahirette bağışlanma ve afiyet dilerim.

* "Allahumme innî es'eluke'l 'afve ve'l 'âfiyete fî dînî ve dünyaye ve ehlî ve mâlî." Manası: Allah'ım! Senden dinimde, dünyamda, ailemde ve malımda bağışlanma ve afiyet dilerim.

* اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَتِي وَآمِنْ رَوْعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْ وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي.

Allahumme'stur 'avrati ve amin rav'ati. Allahumme'hfazni min beyni yedeyye ve min halfi ve 'an yemini ve an şimali ve min fevki. Ve e'uzu bi'azametike en uğtale min tahti." Manası:

¹ Ebû Dâvud (1554) nolu hadisi bu lafız ile, Ebû Umâme el-Ensârî'den (günah ve zarardan) lafzı olmadan rivayet etmiştir.

² Ebû Dâvûd (1554) nolu hadisi Enes -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

«Allah'ım! Ayıplarımı ört. Korktuğum şeylerden beni emin kıl. Allah'ım! Önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden (gelecek belalardan) beni koru. Altımdan gelecek ani afet ve beladan senin azametine sığınırım.»¹

* اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي جِدِّي وَهَزْلِي، وَخَطِيئِي وَعَمْدِي، وَكُلَّ ذَلِكَ عِنْدِي، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

Allâhummağfirlî ciddî ve hezlî, ve hataî ve amdî ve kullu zâlike indî. Allâhummağfirlî mâ kaddemtu vemâ ahhartu, vemâ esrartu vemâ a'lentü, vemâ ente a'lemu bihî minnî, ente'l-mukaddimu ve ente'l-muahhir, ve ente alâ kulli şey'in kadîr. Manası: «Ey Allah'ım! Bütün bende var olan, bilerek ve bilmeyerek, kasıtlı ve kasıtsız işlediğim günahlarımı bağışla! Ey Allah'ım! Senin benden daha iyi bildiğin yaptıklarımı ve yapacaklarımı, gizlediğimi ve açığa vurduklarımı bağışla! Sen, her şeyi hakkıyla veren ve erteleyensin. Sen, her şeye gücü yetensin.»²

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ النَّبَاتَ فِي الْأَمْرِ وَالْعَزِيمَةِ عَلَى الرَّشْدِ، وَأَسْأَلُكَ شُكْرَ نِعْمَتِكَ وَحُسْنَ عِبَادَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ قَلْبًا سَلِيمًا وَلِسَانًا صَادِقًا، وَأَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَعْلَمُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَعْلَمُ، إِنَّكَ عَلَامُ الْغُيُوبِ.

¹ Ebû Dâvûd (5074) nolu hadisi İbn Ömer -radiyallahu anhuma-'dan rivayet etmiştir.

² Müslim'in Ebû Mûsâ el-Eşarî -radiyallahu anh-'dan rivayet ettiği (2719) nolu hadisin bir bölümü.

"Allahumme inni es'elukes-sebate fil-emri ve es'elu azimete'r-ruşdi. Ve es'eluke şukra ni'metike ve husne'ibadetike. Ve es'eluke kalben selimen lisanen sadikan. Ve es'eluke min hayri ma ta'lemu. Ve e'uzu bike min şerri mata lemu. Ve estağfiruke lima ta'lemu. İnneke ente'allamu'l-guyub." Manası: «Allah'ım! Senden dinim ve itaatlerimde sebat ve doğru olanı yapmada kararlılık istiyorum. Nimetlerine şükretmemi ve sana güzelce ibadet etmemi kolaylaştırmanı istiyorum. Senden selim bir kalp ve doğru bir dil istiyorum. Senden bildiğin en hayırlı şeyi istiyorum. Bildiğin en kötü şeyden sana sığınıyorum. Bildiğin şey için senden mağfiret dilerim. Şüphesiz ki sen, gaybı en iyi bilensin.»¹

* اللَّهُمَّ رَبَّ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ، اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَأَذْهَبْ غَيْظَ قَلْبِي وَأَجِرْنِي مِنْ مُضَلَّاتِ الْفِتَنِ مَا أَحْيَيْتَنَا.

" Allahumme Rabbe'n-nebiyyi Muhammedin sallallahu aleyhi ve sellem, iğfir li zenbi, ve ezhib ğaybe kalbi ve ecirni min mudillâti'l-fiteni ma ahyeytenâ. Manası: «Allah'ım! Sen Peygamberin Muhammed -aleyhissalâtu vesselâm-'ın Rabbisin. Günahımı bağışla, kalbimden öfkeyi gider ve beni yaşattığın sürece fitnelerin saptırmasından koru.»²

¹ Tirmizî (3407) nolu hadisi Şeddâd b. Evs -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

² İmam Ahmed, (6/301) Ümmü Seleme -radiyallahu anha-'dan rivayet etmiştir.

* اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ وَرَبَّ الْأَرْضِ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ،
فَالِقَ الْخَبِّ وَالنَّوَى، وَمُنْزِلَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ
شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ
بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ،
اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ.

* «Allâhumme Rabbe's-Semevâti ve rabbe'l-ardi rabbe'l-arşı'l-azîm. Rabbene ve Rabbe külli şey'in fâlika'l-habbi ve'n-nevâ münzilet-Tevrâti ve'l-İncîli ve'l-Furkânî ezûzü bike min şerri külli şey'in ente âhîzün bi nâsiyetihî, Allahumme ente'l-evvelu ve feleyse kableke şey'un ve ente'l-âhiru feleyse ba'deke şey'un ve ente'l-zâhiru feleyse fevgeke şey'un ve ente'l-bâtînu ve feleyse dûneke şey'un akdı annâ ed-deyne ve eġninâ mine'l-fakri...»
Manası: «Ey göklerin, yeryüzünün ve azim olan arşın Rabbi! Bizim ve her şeyin Rabbi! Ey tohumu ve çekirdeği çatlatan! Tevrat'ı, İncil'i ve Furkan'ı indiren! Dizginleri senin elinde olan her şeyin şerrinden sana sığınırım. Ey Allah'ım! Sen ilk olansın, senden önce hiçbir şey yoktur. Sen en son olansın, senden sonra hiçbir şey yoktur. Sen en önde apaçık olansın, senden üstün hiçbir şey yoktur. Sen gizli hakikatsin, sana gizli olan hiçbir şey yoktur. Bizim borçlarımızı ödemeyi nasip et ve fakirliğimizi gider!»¹.

¹ Müslim (2713) nolu hadisi Ebû Hureyre -radiyallahu anh- 'dan rivayet etmiştir.

* اللَّهُمَّ أَعْطِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكَّاهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا، أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْهَرَمِ وَالْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ عَذَابِ الْقَبْرِ.

Allahumme âti nefsî takvâha, ve zekkaha ente hayru men zekkaha, ente veliyyuha ve mevlaha. Allahumme innî eûzu bike mine'l-aczi ve'l-keseli ve eûzu bike mine'l cubni ve'l-heremi ve'l-buhli ve eûzu bike azâbi'l-kabr." Manası: «Allah'ım! Nefsime takva ver, nefsimi temizleyip arındır. Sen temizleyenlerin en hayırlısısın. Sen o nefsin dostu ve mevlası sensin. Allah'ım! Acizlikten, tembellikten, korkaklıktan, ihtiyarlayıp ele avuca düşmekten ve cimrilikten Sana sığınırım. Kabir azabından Sana sığınırım.»¹

* اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ أَمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبِّتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، أَعُوذُ بِعِزَّتِكَ أَنْ تُضِلَّنِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ الْحَيُّ الَّذِي لَا يَمُوتُ، وَالْجَنُّ وَالْإِنْسُ يَمُوتُونَ.

"Allahumme leke eslemtu ve bike amentu ve aleyke tevekkeltu ve ileyke enebtu ve bike hâsamtu. Allahumme eûzu bi izzetike. Lâ ilâhe illâ ente en tudillenî, ente'l-Hayyu'l-lezî lâ temûtu ve'l-cinnu ve'l-insu yemûtun." Manası: «Allah'ım! Sana teslim oldum. Sana iman ettim. Sana tevekkül ettim. Sana yöneldim ve senin adına düşmanlık ettim. Allah'ım! Beni saptırmandan izzetine sığınırım. Senden

¹ Müslim (2722) nolu hadisi Zeyd b. Erkam -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

başka ibadete layık hiçbir (hak) ilah yoktur. Sen, ölmeyen dirisin! Cinler ve insanlar ise ölürler.»¹

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَتَّبِعُ، وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا.

Allahumme innî eûzu bike min ilmin lâ yenfeu, ve min kalbin lâ yahşeu, ve min nefsin lâ teşbeu, ve min davetin lâ yustecâbu lehâ" Manası: «Allah'ım! Faydasız ilimden, korkmayan kalpten, doymayan nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım.»²

* اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي مُنْكَرَاتِ الْأَخْلَاقِ وَالْأَعْمَالِ وَالْأَهْوَاءِ وَالْأَدْوَاءِ.

"Allahumme cennibni münkerati'l-ahlakı ve'l-a'mali ve'l-ahvâi ve'l-edvai." Manası: «Allah'ım! Kötü ahlaktan, işlerin (amellerin) kötülüklerinden, heva ve hevesin çirkinliklerinden ve şifası mümkün olmayan hastalıklardan beni uzaklaştır.»³

* اللَّهُمَّ أَلْهَمْنِي رُسْدِي، وَأَعِزَّنِي مِنْ شَرِّ نَفْسِي.

Allahumme elhimnî ruşdî ve eiznî min şerri nefsi" Manası: «Allah'ım! Bana rüşdümü ilham et! Beni nefsimin şerrinden koru.»⁴

¹ Müslim (2717) nolu hadisi İbn Abbâs -radiyallahu anhuma-'dan rivayet etmiştir.

² (2722) nolu hadiste tahriri yapılan Zeyd b. Erkam -radiyallahu anh-'dan rivayet edilen hadisten bir bölümdür.

³ Tirmizî, (3591) nolu hadisi Ziyâd b. İlâka'dan, o da amcasından rivayet etmiştir.

⁴ Tirmizî, İmrân b. Husayn -radiyallahu anh-'dan (3483) nolu hadisi rivayet etmiştir.

* اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ، وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ.

"Allahumme ikfinî bi halâlike an harâmike ve ağninî bi fadlike ammen sivâke." Manası: «Ey Allah'ım! Bizi haramlarından uzaklaştır, helal olana kanaat ettir. Lütfunla beni kimseye muhtaç etme.»¹

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالعِفَافَ وَالْغِنَى.

«Allahumme innî es'eluke'l-hudâ ve't-tukâ ve'l-afâfe ve'l-ğınâ» «Allahım! Senden hidayet, takva, iffet ve zenginlik isterim.»²

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالسَّدَادَ.

"Allahumme innî es'elukel-hudâ ve's-sedât." Manası: «Allah'ım! Senden hidayet ve başarı isterim.»³

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلْتُكَ مِنْهُ عِنْدَكَ وَنَبِيِّكَ مُحَمَّدٌ ﷺ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ ﷺ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْرًا.

* Allâhumme innî es'eluke minel-hayri kullihî 'âcilihî ve âcilihî mâ 'alimtu minhu ve mâ lem a'lem. Ve e'ûzu bike mineş-şerri kullihî 'âcilihî ve âcilihî

¹ Tirmizî (3563) nolu hadisi Ali -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

² Müslim (2721) nolu hadisi Abdullah b. Mesûd -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

³ Müslim (2725) nolu hadisi Ali -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

mâ 'alimtu minhu ve mâ lem a'lem. Ve es'eluke min hayri mâ seeleke minhu abduke ve nebiyyuke Muhammedun -sallallahu aleyhi ve sellem ve eûzu bike min şerri ma isteaze minhu abduke ve nebiyyuke Muhammedun -sallallahu aleyhi ve sellem. Allâhumme innî es'elukel-cennete ve mâ karrabe ileyhâ min kavlin ev 'amelin. Ve e'ûzü bike minen-nâri ve mâ karrebe ileyhâ min kavlin ev 'amelin. Ve es'elûke en tec'ale külle gadâin gadaytühü li hayran. «Allah'ım! Kuşkusuz ben, acil olsun ertelenmiş olsun, bildiğim ve bilmediğim bütün hayırları senden isterim. Geç bırakılmış olsun ertelenmiş olsun, bildiğim ve bilmediğim bütün şerlerden de sana sığınırım. Allah'ım! Ben, kulun ve peygamberin olan Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in istemiş olduğu bütün hayırları senden ister, kulun ve peygamberin olan Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sığınmış olduğu bütün kötülüklerden de sana sığınırım. Allah'ım! Kuşkusuz ben senden Cennet'i ve ona yaklaştıran söz ve amelleri ister, Cehennem'den ve ona yaklaştıran söz ve amellerden de sana sığınırım! Bana takdir ettiğin her hükmü benim için hayırlı kılmanı isterim.»¹.

¹ İbn Mâce (3846) nolu hadisi Âişe -radiyallahu anha-'dan rivayet etmiştir.

* لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

"Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâşerîke leh, lehu'l mulku ve lehu'l hamdu yuhyî ve yumîtu biyedihi'l-hayru ve huve alâ kulli şey'in kadîr. Subhanallahi velhamdulillahi ve lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber, ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azîm." Manası: «Allah'tan başka kendisine hakkı ile ibadet olunan hiçbir ilah yoktur. O, birdir ve hiçbir ortağı yoktur. Mülk O'nundur ve hamt O'nadır. O; diriltir, öldürür. Hayır onun elindedir. O, her şeye gücü yetendir. Allah'ı her türlü noksanlıklardan tenzih ederim. Hamt, Allah'a mahsustur. Allah'tan başka hak ilah yoktur. Allah en büyüktür. Güç ve kuvvet, sadece yüce ve büyük olan Allah'ın yardımıyla elde edilir.»¹

* اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

"Allâhumme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin, Kemâ salleyte alâ İbrâhîme ve alâ âli İbrâhîme, İnneke Hamîdun mecîd. Ve bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin Kemâ bârekte alâ İbrahime ve alâ âli İbrahim. İnneke hamidun mecîd." Manası: «Allah'ım! İbrahim'i ve

¹ Buhârî (1154) nolu hadisi Ubâde b. Sâmit -radiyallahu anh- 'dan rivayet etmiştir.

İbrahim'in ailesini meleklerinin yanında methettiğın gibi, Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'i ve Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ailesini de meleklerinin yanında methet. Şüphesiz sen; çok övülensin, şeref sahibisin. Allah'ım! İbrahim'i ve İbrahim'in ailesini mübarek kıldığın gibi, Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'i ve Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ailesini de mübarek kıl. Şüphesiz Sen; çok övülensin, şeref sahibisin.»¹

{...رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ 201}

*** {...Rabbimiz! Bize bu dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateşin azabından koru!}**

[Bakara Suresi: 201].

Bu büyük yerde, hacının daha önce geçen zikir ve duaları, bunlara benzer zikir ve duaları ve Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e salavat getirmeyi tekrar etmesi müstehaptır. Duada ısrarcı olmalı, Rabbinden hem dünya hem de ahiret hayırlarını istemelidir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- dua ettiğinde, duasını üç kez tekrar ederdi. Bu nedenle, ona uyarak aynı şekilde dua etmek gerekir.

¹ Buhârî (3370) nolu hadisi Kâ'b b. Ucre -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

Bu durumda Müslüman, Rabbi -Subhânehû ve Teâlâ-'ya karşı alçak gönüllü ve tevazu içinde olur. O'na teslim olur, O'nun huzurunda boyun eğer, O'nun rahmetini ve mağfiretini umar, azabından ve gazabından korkar, nefsini hesaba çeker ve samimi tövbesini yeniler. Çünkü bu, Allah'ın kullarına ikramda bulunduğu, onlarla meleklerine karşı övündüğü ve bir çok kulunu Cehennem ateşinden azat ettiği büyük bir gün ve büyük bir toplanma yeridir. Şeytanın, Arefe Günü'nde olduğu kadar aşağılandığı, hakir görüldüğü başka bir gün görülmemiştir. Ancak Bedir Günü bundan müstesnadır. Çünkü o gün, Allah'ın kullarına olan cömertliğini, onlara olan lütfunu, onları Cehennem'den azat ettiğini ve bağışlamasını görmüştür.

Sahih-i Müslim'de, Âişe -radiyallahu anha-'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ مِنْ أَنْ يُعْتِقَ اللَّهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَإِنَّهُ لَيَدْنُو ثُمَّ يُبَاهِي بِهِمُ الْمَلَائِكَةَ، فَيَقُولُ: مَا أَرَادَ هَؤُلَاءِ؟».

«Allah'ın Arefe Günü'nden daha çok sayıda kulu ateşten azat ettiği başka hiçbir gün yoktur. Şüphesiz ki O; oldukça yaklaşır, sonra onlarla

meleklerle karşı övünerek şöyle der: Bunlar ne istediler?»¹

Bu nedenle Müslümanlar, Allah'a en güzel hallerini göstermeli, düşmanları Şeytan'ı alçak ve hakir görmelidir. Allah'ı çokça zikrederek, dua ederek, sürekli olarak tövbe ederek, tüm günahlardan ve hatalardan dolayı af dileyerek Şeytan'ı üzmelidirler. Hacılar bu durumda Güneş batıncaya kadar zikir, dua ve yakarış ile meşgul olmalıdırlar. Güneş battığında, sükûnet ve vakar içinde Müzdelife'ye doğru yönelmeli, çokça telbiye getirmeli ve Arafat meydanının bulunduğu çıkış yerindeki geniş alana doğru ilerlemede acele etmelidirler. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- böyle yapmıştır. Güneş batmadan Arafat'tan ayrılmak caiz değildir. Zira Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Güneş batıncaya kadar vakfe yapmış ve şöyle buyurmuştur:

«خُذُوا عَلَيَّ مَنَاسِكَكُمْ».

«Hac menâsikini (ibadetlerini) benden alın, benden gördüğünüz gibi yapın.»²

Müzdelife'ye vardıklarında akşam namazını üç rekât, yatsı namazını da iki rekât olarak bir ezan ve iki kametle cem ederek kılarlar. İster akşam namazı

¹ Müslim (1348) nolu hadisi Âişe -radiyallahu anha-'dan rivayet etmiştir.

² Bu hadisin tahriri daha önce geçmiştir.

vakti Müzdelife'ye varsınlar, ister yatsı namazı vakti girdikten sonra varsınlar fark etmez. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- böyle yapmıştır.

Bazı kimselerin, Müzdelife'ye vardıkları andan itibaren namaz kılmadan önce Cemarât için taş toplamaları ve birçoğunun bunu sünnet zannetmeleri bir hatadır, bunun hiçbir aslı yoktur. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- kendisi için Meş'ar'dan (Müzdelife'den) Mina'ya giderken taş toplanmasını emretmiştir. Taşların nereden toplanacağı konusunda bir şart yoktur; ister Müzdelife'den ister Mina'dan toplansa geçerlidir. Ancak sünnet olan, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'i örnek alarak bayramın ilk günü Cemretü'l-Akabe'de atmak üzere yedi taş toplamaktır. Teşrik Günleri'nin üç gününde ise her gün Mina'dan yirmi bir taş toplanır ve üç cemreye atılır.

Çakıl taşlarının yıkanması müstehap değildir. Yani taşlar yıkanmadan atılır. Zira taşların yıkanması ne Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den ve ne de ashabından nakledilmiştir. Ayrıca daha önce atılmış olan taşlar da atılmamalıdır.

Âişe ve Ümmü Seleme -radiyallahu anhuma- ve başkalarından rivayet edilen hadislerle göre, hacı, bu geceyi Müzdelife'de geçirir. Kadınlar, çocuklar

ve benzeri zayıf kimseler ise, gecenin sonuna doğru Mina'ya hareket edebilirler. Diğer hacılara gelince, onların sabah namazını kılıncaya kadar Müzdelife'de kalmaları ve sonra Meş'ar-i Haram'da (Müzdelife) kibleye yönelip Allah'ı çokça zikretmeleri, tekbir getirmeleri ve dua etmeleri tavsiye edilir. Bu zikri ve duayı, sabah iyice aydınlanıncaya kadar devam ettirmeleri sünnettir. Burada dua ederken elleri kaldırmak müstehaptır. Müzdelife'nin herhangi bir yerinde durmaları yeterlidir. Meş'ar-i Haram'a yakın olmaları veya oraya çıkmaları şart değildir. Çünkü Peygamber - sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«وَقَفْتُ هَاهُنَا - يَعْزِي عَلَى الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ - وَجَمَعَ كُلُّهَا مَوْقِفٌ»

«Ben burada vakfe yaptım -yani Meşari Haram'da, fakat Müzdelife'nin her tarafı vakfe yeridir.»¹ Müslim Sahih'inde rivayet etmiştir. Hadiste geçen "Cemun" kelimesi: Müzdelife'dir.

Sabah iyice aydınlanıp Güneş doğmadan önce Mina'ya doğru giderler ve yolda çokça telbiye getirirler. (Vadi) Muhassir'e ulaştıklarında, biraz acele etmeleri tavsiye edilir.

Mina'ya vardıklarında, Cemretü'l-Akabe'de telbiye getirmeyi bırakırlar. Sonra varışlarından itibaren ardı ardına ona yedi taş atarlar, her taşı

¹ Müslim (1218) nolu hadisi Câbir -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

atarken ellerini kaldırarak tekbir getirirler. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yaptığı gibi, taşı vadinin içinden atması, Kâbe'yi sol tarafına, Mina'yı ise sağına alması müstehaptır. Eğer diğer yönlerden atar ve taşlar hedefe düşerse bu da yeterli olur. Taşların hedefin içinde kalması şart değildir, önemli olan hedefe düşmesidir. Nitekim taş hedefe düştükten sonra dışarı çıksa bile yeterli olur. İlim ehlinin çoğunluğunun görüşü bu yöndedir. Bu görüşü açıkça belirtenlerden biri de İmam Nevevî'dir -Allah ona rahmet etsin-. Nevevî bu görüşü "Şerhu'l-Mühezzebe" adlı eserinde zikretmiştir. Cemrelere atılacak taşlar, sapan taşı büyüklüğünde, yani nohuttan biraz daha büyük olmalıdır.

(Cemre-i Akabe'ye taş atma) işlemi bittikten sonra kurbanını keser. Kurban keserken «Bismillah, Allahu Ekber. Allâumme hâzâ minke ve leke» Manası: Allah'ın adıyla. Allah en büyüktür. Allah'ım! Bu sendendir ve senin içindir.» der. Kurbanlık hayvanı kıbleye doğru çevirir. Deve kurban edilecekse; ayakta iken sol ön ayağı bağlanarak kesilir (boğazlanır). Sığır ve koyun ise sol tarafı üzerine yatırılarak kesilir. Eğer biri kıble yönünden başka bir yöne dönerek keserse, sünneti terk etmiş olur ve onun kesimi geçerlidir, makbuldür. Zira kurban keserken hayvanı kıble yönüne çevirmek bir sünnet olup, farz değildir.

Ayrıca kesilen kurbandan kendisinin yemesi, başkalarına ikram etmesi ve fakirlere sadaka olarak dağıtması müstehaptır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

(...فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعُمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ)

{Artık onlardan siz de yiyin; yoksula, fakire de yedirin.} [Hac Suresi: 28]. Kurban kesme süresi, ilim ehlinin en güçlü görüşüne göre, teşrik günlerinin üçüncü gününün güneş batımına kadar devam eder. Dolayısıyla kurban kesme zamanı, Kurban Bayramı günü ve ondan sonraki üç gündür.

Kurbanını kestikten sonra saçını tamamen kazıtır veya kısaltır. Saçı kazıtmak daha faziletlidir. Zira Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- saçlarını kazıtanlara (üç defa) ve saçlarını kısaltanlar için bir defa rahmet ve mağfiredilemiştir. Saçın bir kısmını kısaltmak yeterli değildir. Bilakis saçı kazıtarak tıraş ederken yapıldığı gibi tamamından kısaltmak gerekir. Bir kadın her örgüden bir parmak ucu uzunluğunda veya daha azını kesmelidir.

Cemratü'l-Akabe'ye taş atıldıktan ve saçlar tamamen tıraş edildikten veya kısaltıldıktan sonra (cinsel ilişki) hariç, ihram sırasında kendisine yasaklanan her şeyi yapmasına izin verilir. Buna -Tahallul Evvel- ihramdan ilk çıkış denir. Bundan sonra hacının güzel koku sürüp Mekke'ye giderek

“Tavâfü'l-İfâda” Ziyaret Tavafı'nı yapması sünnettir. Âişe -radiyallahu anha-'dan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

«كُنْتُ أَطِيبُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لِإِحْرَامِهِ قَبْلَ أَنْ يُحْرَمَ، وَلِحَلِّهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ»

«Ben, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e ihrama girmeden önce ve ihramdan çıkıp Kâbe'yi tavaf etmeden önce güzel koku sürerdim.»¹ Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.

Bu tavafa ifâza tavafı ve ziyaret tavafı da denir. Haccın rükünlerinden biridir, o yapılmadan hac tamamlanmaz. Allah -Azze ve Celle-'nin şu sözüyle kastettiği tavaftır:

﴿ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَنَّهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ 29﴾

{{(Hacılar) Sonra da kirlerini gidersinler (saç ve tırnaklarını kessinler), adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i Atîk'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler.}} [Hac Suresi: 29].

Eğer temettü haccı yapan biriye tavaf edip Makam'ın arkasında iki rekât namaz kılar, Safâ ile Merve arasında sa'y yapar. Bu sa'y haccı içindir ve ilk yaptığı sa'y umresi içindir.

Âlimlerin en doğru görüşü, bir tek sa'y yeterli değildir. Âişe -radiyallahu anha-'dan rivayet

¹ Buhârî (1539) nolu hadisi, Müslim (1189) nolu hadisi rivayet etmişlerdir.

edildiğine göre: "Biz, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile birlikte çıktık." demiş ve Rasûlullah'ın şu hadisini zikretmiştir:

«وَمَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيُهَلَّ بِالْحَجِّ مَعَ الْعُمْرَةِ ثُمَّ لَا يَحِلُّ حَتَّى يَحِلَّ مِنْهُمَا جَمِيعًا...»

«Yanında hedy kurbanı bulunan kimseler umre ile birlikte hac için niyet edip ihrama girsin. Her ikisini de tamamlamadıkça ihramdan çıkmasın...» Âişe -radiyallahu anha- hadisin devamında şöyle söyledi:

«فَطَافَ الَّذِينَ أَهَلُّوا بِالْعُمْرَةِ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ حَلُّوا ثُمَّ طَافُوا طَوَافًا آخَرَ بَعْدَ أَنْ رَجَعُوا مِنْ مِئَى لِحَاجِهِمْ»

Umre için ihrama girenler, Beytullah'ı tavaf ettikten, Safâ ve Merve'de sa'y yaptıktan sonra ihramdan çıktılar. Mina'dan döndükten sonra hac için bir tavaf daha yaptılar.¹ Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.

Âişe -radiyallahu anha-'nın umre için ihrama girenler hakkındaki sözü: "Hac için Mina'dan döndükten sonra bir tavaf daha yaptılar", bununla Safâ ile Merve arasındaki tavafı/sa'yı kastediyor. Bu hadisin açıklamasındaki en doğru olan sözdür. "Bununla ifâza tavafını kastetmiştir" diyen bazı alimlerin sözü ise doğru değildir. Çünkü ifâza tavafı herkes için bir rükündür. Zaten o tavafı

¹ Buhârî (1556) nolu hadisi ve Müslim (1211) nolu hadisi rivayet etmişlerdir.

yapmışlardır. Burada kastedilen, temettu haccı yapan kimselere

özel olan bir durumdur. Yani Mina'dan döndükten sonra haclarını tamamlamak için Safâ ile Merve arasında ikinci kez sa'y yapmalarıdır. Allah'a hamt olsun ki, bu mana gayet açıktır ve bu âlimlerin çoğunun görüşüdür.

Buharî'nin Sahihi'nde İbn Abbas -radiyallahu anhuma'-dan kesin bir senetle muallak olarak rivayet ettiği hadis de bunu göstermektedir. Kendisine temettu haccı hakkında soru sorulduğunda o şöyle cevap vermiştir: Veda Haccı'nda Muhacirler, Ensâr ve Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in hanımları ihrama girmişlerdi. Biz de ihrama girmiştik. Mekke'ye ulaşınca Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-: «Hedy kurbanını kesmek için hayvan getirmeyenler ihramlarını hac için değil, umre için yapsınlar.» diye buyurdu. Daha sonra Kâbe'yi tavaf ettik. Safâ ile Merve arasında sa'y yaptık. (İhramdan çıktıktan sonra) Kadınlarımızla beraber olduk ve elbiselerimizi giydik. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: «Kurbanlık hayvan getirenler ise, kurban kesilinceye kadar ihramdan çıkmasınlar.» diye buyurdu. Sonra bize Terviye Günü öncesinde hac için ihrama girmemizi emretti. Hac menâsiklerini/ibadetlerini bitirince gelip Beytullah'ı tavaf ettik, Safâ ve Merve'de sa'y

yaptık.¹ Burada anlatılmak istenen mana tamamlanmıştır. Bu da temettu' haccı yapan kişinin iki defa say yapmasının gerekli olduğuna açık bir delildir. En doğrusunu Allah bilir.

Müslim'in Câbir -radiyallahu anh-'dan rivayet ettiğine göre: Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ve ashabı, Safâ ile Merve arasında sadece bir defa tavaf ettiler.² Onların (sahabenin) yaptığı ilk tavaf, kurbanlık hayvanlarını (hedy) beraberlerinde getiren sahabeler hakkında olduğu değerlendirilir. Çünkü onlar, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ile birlikte hem hac hem umre ibadetinden birlikte çıkacakları zamana kadar ihramlı kalmışlardır. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- hem hac hem umre için ihrama girmişti ve kurbanlık hayvan getiren kimselere de hac ile birlikte umre için ihrama girmelerini ve ancak hac ile umreyi tamamladıktan sonra ihramdan çıkmalarını emretmiştir. Hac ve umreyi birleştiren kimsenin, yukarıda zikredilen Câbir hadisi ve diğer sahih hadislerin de işaret ettiği gibi, sadece bir sa'y yapması gerekir.

Aynı şekilde, ifrad haccı yaparak sadece hacca niyet eden ve kurbanın kesildiği bayram gününe kadar ihramlı kalan kimseye de sadece bir defa say

¹ Buhârî (1572) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Müslim (1215) nolu hadisi rivayet etmiştir.

yapmak yeterlidir. Buna göre, kıran hacı yapan (hac ve umreyi birlikte yapan) ile ifrad hacı yapan (sadece hacca niyet eden) kimse, Kudum tavafından (Mekke'ye geldiğinde yaptığı tavaf) sonra say yaparsa, bu yaptığı say, ifaza tavafından (hac tavafından) sonra tekrar say yapmasına gerek bırakmaz, yeterli olur. İşte bu, Âişe ve İbn Abbas'tan gelen rivayetler ile Câbir'den gelen hadis arasını cem etme şeklidir. Böylece hadisler arasında bir çelişki kalmaz ve hepsiyle amel edilmiş olur.

Hadisler arasındaki bu cem etmeyi destekleyen delillerden biri de şudur: Âişe ve İbn Abbas -radiyallahu anhuma-'dan gelen rivayetler sahih (güvenilir) hadislerdir. Bu iki hadis, temettu' hacı yapan kişinin ikinci kez say yapacağını açıkça bildirmiştir. Câbir -radiyallahu anh-'dan gelen hadisin zahiri ise bunu reddediyor gibi görünmektedir. Ancak usul ve hadis ilminde sabit olan kaideye göre, bir şeyi ispat eden (olduğunu bildiren) rivayet, bunu inkâr eden rivayete tercih edilir. Doğruya ulaştıran yalnızca Allah'tır. Güç ve kuvvet ancak Allah'ın yardımılığıdır.

BÖLÜM

Hacının Kurban Bayramı'nın Birinci Günü Yapacağı Amellerin Fazilet Sırasının Açıklanması

Hacının, Kurban Bayramı'nın birinci günü şu dört şeyi belirtilen sıraya göre yapması daha evladır: Önce Cemretü'l-Akabe'ye taş atarak başlamalı, sonra kurban kesmeli, ardından saçlarını kestirmeli veya kısaltmalı, son olarak da Beytullah'ı tavaf edip ardından temettu hacı yapanlar sa'y yapmalıdır. İfrad ve kıran hacı yapanlar ise eğer kudüm tavafı ile sa'y yapmamışlarsa, tavaftan sonra sa'y yapmalıdırlar. Hacı, bugünde yapılan bu dört amelin sırasını değiştirse de hac geçerli olur. Zira Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in buna ruhsat verdiği sabittir. Buna, sa'yın tavaftan önce yapılması da dâhildir; çünkü bu da Kurban Bayramı günü yapılan ibadetlerdendir. Nitekim sahabenin şu sözü bunu doğrulamaktadır: O gün herhangi bir şeyin öne alınması veya sonra yapılması hakkında sorulduğunda, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- hep şu cevabı vermiştir:

«افْعَلْ وَلَا حَرَجَ»

«Yap, bunda bir sıkıntı olmaz!»¹ Çünkü bu konularda unutma ve bilgisizlik söz konusu olabilir, bu yüzden bu genel hükme dâhil olması gerekir; zira bunda kolaylık ve ruhsat vardır.

Tavaf yapmadan önce sa'y yapan kimse hakkında kendisine soru sorulduğunda, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğu sabittir:

«لَا حَرَجَ»

«Bir sıkıntı olmaz!»² Bu hadisi Ebû Dâvud, Usâme b. Şerîk'ten sahih bir isnatla rivayet etmiştir. Dolayısıyla bunun hiç şüphesiz umuma dahil olduğu açıktır. Muvaffak kılan Allah'tır.

Hacının tam tahallül (ihramdan tamamen çıkma) gerçekleştirmesine vesile olan üç şey vardır: Akabe Cemresi'ni taşlamak, tıraş olmak veya saçları kısaltmak ve daha önce belirtilen şekilde ifada tavafını ve ardından sa'y yapmaktır. Bu üç şeyi yaparsa, ihramlıyken kendisine haram olan cinsel ilişki, güzel koku ve diğer yasaklar dahil her şey helal olur. Ancak bunlardan ikisini yaparsa, ihramlıyken haram olan her şey helal olur, ancak

¹ Buhârî (83) nolu hadisi ve Müslim (1306) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Ebû Dâvûd (2015) nolu hadisi rivayet etmiştir.

cinsel ilişki helal olmaz. Bu duruma 'ilk tahallül' denir.

"Hacının, zemzem suyunu doyuncaya kadar kana kana içmesi ve kendi faydasına olacak şeyleri dua ederek istemesi müstehaptır.

«مَاءَ زَمْزَمَ لِمَا شَرِبَ لَهُ».

«Zemzem suyu hangi niyetle içilirse onun içindir.»¹ Sahîh-i Müslim'de Ebû Zer -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- zemzem suyu hakkında şöyle buyurmuştur:

«إِنَّهُ طَعَامٌ طَعْمٌ».

«O insanı doyuran bir yemektir.»² Ebû Dâvûd da şu ziyade vardır:

«وَشِفَاءٌ سَقَمٌ».

«Hastalıklara şifa olur.»³

İfada tavafını ve sa'yı yapması gerekenler sa'yı tamamladıktan sonra, hacılar Mina'ya döner ve burada üç gün üç gece kalırlar. Bu üç günün her birinde, güneşin zeval vaktinden sonra üç cemreye

¹ İbn Mâce (3062) nolu hadisi Câbir b. Abdullah -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

² Müslim (2473) nolu hadisi rivayet etmiştir.

³ Bu hadisi Ebû Zer -radiyallahu anh-'ın Müslüman oluşunun hikayesi olarak aynı hadisin içine dahil eden Ebû Dâvûd et-Tayâlisî'dir. Bkz. Müsned-i Ebû Dâvûd Et-Tayâlisî (459) nolu hadis.

(küçük, orta ve büyük cemre) taş atarlar ve bunu sıralamaya riayet ederek yapmaları gerekir.

Önce birinci cemreden başlanır. Bu, Mescid-i Hayf'a en yakın olan cemredir. Ona yedi adet taşı peş peşe atar, her taş atışında elini kaldırır. Daha sonra cemreden uzaklaşarak onu sol tarafına alması, kıbleye yönelmesi, ellerini kaldırarak çokça dua ve niyazda bulunması sünnettir.

Sonra, ikinci cemreyi de birinci cemre gibi taşlar. İkinci cemreyi taşıladıktan sonra biraz ilerleyip onu sağ tarafına alması, kıbleye yönelmesi ve ellerini kaldırıp çokça dua etmesi sünnettir.

Daha sonra üçüncü cemreyi taşlar ve onun yanında durmaz.

Sonra birinci gün taşıdığı gibi Teşrik Günleri'nin ikinci günü de zeval vaktinden sonra taşları birinci gün attığı gibi atar. Peygamber - sallallahu aleyhi ve sellem-'i örnek alarak birinci gün birinci ve ikinci cemrede yaptığının aynısını yapar.

Teşrik Günleri'nin ilk iki gününde taş atmak haccın farzlarından. İlk iki gün Mina'da geceleme de farzdır. Ancak, su taşıyıcıları, çobanlar ve benzeri görevliler için farz değildir.

Zikredilen iki günde taş attıktan sonra, kim Mina'dan erken çıkmak isterse, bunu yapması

caizdir. Güneş batımından önce Mina'dan ayrılmalıdır. Kim de gecikirse üçüncü geceyi de Mina'da geçirir ve üçüncü gün taşlamalarını yapar. Bu daha hayırlıdır ve mükâfatı da daha büyüktür. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِيَّامَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِيَّامَ عَلَيْهِ لِمَنْ أَتَقَى...﴾

{Allah'ı sayılı günlerde anın. İki günde (Mina'dan dönmek için) elini çabuk tutana günah yoktur, geri kalana (ve Mina'da üç gece durana) da günah yoktur. (Bunlar) Sakınan kimse içindir...} [Bakara Suresi: 203]. Zira Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- insanların Mina'dan erken çıkmalarına izin vermiştir. Fakat kendisi erken çıkmamıştır. Aksine, zilhiccenin on üçüncü günü öğleden sonra taşları atana kadar Mina'da kalmıştır sonra öğle namazını kılmadan oradan ayrılmıştır.

Taş atmaya gücü yetmeyen erkek çocuğunun velisi, Cemre-i Akabe'yi ve diğer cemreleri kendisi için taşladıktan sonra onun adına da atabilir. Aynı şekilde, taş atmaya gücü yetmeyen küçük kız çocuğunun velisi de onun adına atabilir. Nitekim Câbir -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre, şöyle demiştir:

«حَجَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَمَعَنَا النِّسَاءُ وَالصِّبْيَانُ، فَلَبَّيْنَا عَنِ الصِّبْيَانِ وَرَمَيْنَا عَنْهُمْ»

"Biz Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile birlikte hac yaptık ve yanımızda kadınlar ve çocuklar da vardı. Çocuklar adına niyet ettik ve onlar adına taş attık."¹ İbn Mâce rivayet etmiştir.

Hastalık, yaşlılık veya gebelik gibi sebeplerden taş atmaya gücü yetmeyen bir kimse, kendisi adına taş atacak birini vekil tayin edebilir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ...}

{O halde gücünüzün yettiği kadar Allah'tan sakının!...} [Teğâbun Suresi: 16] Bu kişiler Cemarat'ta insanlarla beraber kalabalığa giremezler ve taşlama zamanı geçeceğinden onu telafi etmek mümkün olmayacaktır. Bu yüzden diğer nüsüklerin/ibadetlerin aksine, onlar adına bunu gerçekleştirmek üzere birini görevlendirmeleri caizdir. Bundan dolayı ihrama giren bir kimse, hac veya umre ibadetlerini -nafile dahi olsa- kendisi yapmalı, başkasını vekil tayin etmemelidir. Çünkü kim hac veya umre için ihrama girdiyse - ister farz ister nafile olsun- artık onu tamamlaması gerekir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ...}

¹ Tirmizî (927) nolu hadisi rivayet etmiştir.

{Haccı ve umreyi Allah için eksiksiz yerine getirin...} [Bakara Suresi: 196] Cemarat'ı taşlama vaktinin aksine tavaf ve sa'y vakti kaçırılmaz. (onların vakti daha geniştir)

Arafat'ta vakfe yapmak, Müzdelife ve Mina'da geceleme konusuna gelince; şüphesiz ki bu ibadetlerin vakitleri geçebilir. Ancak güçsüz ve hasta olan kimselerin bu yerlerde bulunmaları - zorlukla da olsa - mümkündür. Bu, taş atma ibadetinden farklıdır. Çünkü taş atmada kişinin bizzat kendisinin yapması zordur. Ayrıca taş atma ibadetinde mazereti olanlar adına vekâlet yoluyla taş atılmasına dair selef-i salihin arasında uygulama olduğu rivayet edilmiştir. Diğer hac ibadetlerinde ise böyle bir uygulama yoktur.

İbadetler, tevkîfidir; ancak Allah ve Resûlü'nün belirlediği şekilde yapılır; hiç kimsenin, delil olmadan kendi görüşüne göre bir ibadet şekli ortaya koyması caiz değildir. Vekil olan kimse, üç cemrenin her birinde önce kendisi için, sonra da yerine vekâlet ettiği kimse adına taş atabilir ve bunu aynı yerde yapabilir. Yani önce bütün taşlamaları kendisi için bitirip sonra tekrar dönüp vekil olduğu kişi adına taş atması gerekmez. Bu, alimlerin görüşleri arasında en doğru olan görüştür. Çünkü bunu zorunlu kılan bir delil yoktur. Ayrıca böyle yapmak kişiye zorluk ve sıkıntı verir. Oysa Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

{...وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ...}

{...Din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yükledi...} [Hac Suresi: 78]. Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا».

«Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız.»¹ Ayrıca bu uygulama (yani taşları önce kendisi için, sonra vekalet verdiği kişi için ayrı ayrı atmak) Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashabından nakledilmemiştir. Onlar, çocukları ve güçsüz olan kimseler adına taş attıklarında böyle yapmamışlardır. Eğer böyle bir uygulama olsaydı, bu mutlaka bize nakledilirdi. Çünkü böyle bir şeyin aktarılması konusunda insanların dikkat ve gayreti büyük olurdu. Allah en doğrusunu bilendir.

BÖLÜM

Temettu ve Kıran Haccı Yapanın Hedy Kurbanı Kesmesinin Farz Olması

Temettu veya kıran haccı yapan kimse Mescid-i Haram'ın sakinlerinden değilse, bir kurban kesmesi vacip olur. Bu kurban, bir koyun ya da bir devenin

¹ Buhârî (69) nolu hadisi Enes -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

yedide bir hissesi veya bir sığırın yedide bir hissesi olabilir. Bu kurbanın, helal mal veya temiz kazançtan olması gerekir. Çünkü Allah Teâlâ temizdir ve sadece temiz olanı kabul eder.

Müslüman, Allah kendisine malından kurban kesme imkânı verdiği ve başkalarına muhtaç olmaktan onu müstağni kıldığı sürece, ister hükümdar olsun ister başkası insanlardan kurban veya başka bir şey istemekten kaçınmalıdır. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den gelen birçok hadisinde dilenmeyi kötülemiş, bundan sakındırmış ve dilenmekten uzak duranları övmüştür.

Eğer temettu' veya kıran hacı yapan kişi kurban kesmeye güç yetiremezse, hac sırasında üç gün, memleketine döndüğünde ise yedi gün oruç tutması gerekir. Bu üç günü ne zaman tutacağı konusunda serbesttir; dilerse Kurban Bayramı'ndan önce, dilerse teşrik günlerinin üçünde tutabilir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿...فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ...﴾

{...Güven içinde olduğunuzda hacca kadar umre ile faydalanmak isteyen kimse, kolayına gelen bir kurban kessin. Bunu bulamayan hac esnasında üç gün, döndüğü vakit de yedi gün -ki

bu tam on gün eder- oruç tutsun. Bu, ailesi Mescid-i Haram'da oturmayan kimseler içindir. Allah'tan sakının ve Allah'ın cezasının şiddetli olacağını bilin...} [Bakara Suresi: 196] Âyet

Sahîh-i Buhârî'de Âişe ve İbn Ömer -radiyallahu anhum-'dan rivayet edildiğine göre, şöyle demişlerdir:

«لَمْ يُرَخَّصْ فِي أَيَّامِ النَّشْرِيقِ أَنْ يُصَمَّنَ إِلَّا لِمَنْ لَمْ يَجِدِ الْهَدْيَ»

«Teşrik günlerinde hedy kurbanı bulamayan kimse için oruç tutmaya ruhsat verilmiştir.»¹ Bu, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e isnat edilen hükümlerdendir. Arefe Günü'nden önceki üç günü oruçlu geçirmek daha faziletlidir. Böylece Arefe Günü oruç tutmamış olur. Zira Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Arefe Günü oruç tutmadan vakfe yapmış ve Arafat'ta oruç tutmayı yasaklamıştır. Ayrıca bu günde oruç tutmamak zikir ve dua yapmak için daha dinç ve enerjik olmayı sağlar. Bahsedilen üç günlük oruç arka arkaya da tutulabilir, ayrı ayrı da tutulabilir. Aynı şekilde, yedi gün oruç için de peş peşe tutma zorunluluğu yoktur; bunlar ister arka arkaya ister aralıklı olarak tutulabilir. Çünkü Allah -Subhânehû ve Teâlâ- bu konuda bir şart koşmamış, Rasûlü -aleyhissalâtu vesselâm- da bunu zorunlu kılmamıştır. Ancak, en iyisi yedi günlük orucu

¹ Buhârî (1998) nolu hadisi rivayet etmiştir.

kişinin ailesinin yanına döndüğünde tutmasıdır. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{...وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ...}

{...Döndükten sonra da yedi gün...} [Bakara Suresi: 196].

Kurban kesmeye gücü yetmeyen birinin oruç tutması, krallardan/yöneticilerden ve başkalarından kendi adına kurban kesmesini istemekten daha hayırlıdır. İstemeden veya bir beklenti içinde olmadan kendisine bir kurban veya başka bir şey veriliyorsa hatta başkası adına hac yapıyor olsa, vekil eden kimseler, kendisine ödenen paradan kurbanı satın almasını şart koşmamış olsalar bile o verilen kurbanı almasında bir sakınca yoktur. Ancak bazı insanların, hükümetten veya benzeri kurumlardan, isimleri zikredilen kişiler adına yalan söyleyerek hediye olarak kurban istemeleri şüphesiz haramdır; çünkü bu, yalanla aldatmaktır. Allah bizi ve Müminleri bundan muhafaza eylesin.

BÖLÜM

Hacılar ve Diğer İnsanlara İyiliği Emretmenin Farz Olması

Hacılar ve diğer Müslümanlar üzerine düşen en büyük görevlerden biri, iyiliği emretmek ve

kötülükten sakındırmaktır. Aynı zamanda, Allah'ın kitabında ve Rasûlü -sallallahu aleyhi ve sellem-'in diliyle emrettiği gibi beş vakit namazı cemaatle kılmaya özen göstermektir.

Mekke'de ve başka yerlerde yaşayan birçok insanın yaptığı, evde namaz kılmak ve camilere gitmemek, İslam dinine aykırı bir hatadır. Buna karşı çıkılmalı ve insanlara camilerde namaz kılmaları emredilmelidir. Zira Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den sabit olan bir hadiste İbn Ümmü Mektûm -radiyallahu anh- âmâ olması ve evinin camiye uzak olması sebebiyle evinde namaz kılmak için izin istediğinde ona şöyle demiştir:

«هَلْ تَسْمَعُ الدِّعَاءَ بِالصَّلَاةِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَأَجِبْ»

«Namaz için okunan ezanı duyuyor musun?» O da; "Evet!" dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- : «O zaman mescide gel.» diye buyurdu.¹ Başka bir rivayette:

«لَا أَجِدُ لَكَ رُخْصَةً»

«Senin için ruhsat bulamıyorum.» dedi.² Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

¹ Buhârî (2420) nolu hadisi, Müslim (651) nolu hadisleri rivayet etmişlerdir.

² Müslim (653) nolu hadisi Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

«لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ بِالصَّلَاةِ فَتُقَامَ، ثُمَّ أَمُرَ رَجُلًا فَيُؤَمِّمَ النَّاسَ، ثُمَّ أَنْطَلِقَ إِلَى رَجَالٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ فَأُحْرِقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتُهُمْ بِالنَّارِ»،

«Şüphesiz ki namazın kılınmasını, sonra kamet getirilmesini, sonra da birisinin insanlara namaz kıldırmasını emredip, namaza gelmeyenlerin evlerini onlar evlerindeyken ateşe vermeyi içimden geçirdim.»¹ Sünen-i İbn Mâce ve diğerlerinde, hasen bir senetle İbn Abbas -radiyallahu anhuma-'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَنْ سَمِعَ النِّدَاءَ فَلَمْ يَأْتِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ إِلَّا مِنْ عُذْرٍ»،

«Her kim, ezanı işitir de ona icabet edip mescide gelmezse, onun namazı yoktur. Ancak mazeret sahibi olan kimse bunun dışındadır.»² Müslim'in Sahihinde İbn Mesud -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: «Kim Allah'a Müslüman olarak kavuşmayı arzu ederse, bu namazları ezan okunan yerde (mescitlerde) kılmaya devam etsin. Şüphesiz ki Allah Teâlâ sizin peygamberinize hidayet yollarına uymayı emretmiştir. Bu namazlar da hidayet yollarındandır. Şayet siz de cemaati terk edip namazı evinde kılan şu adam gibi namazları evinizde kılacak olsaydınız, peygamberinizin sünnetini terk etmiş olurdunuz. Peygamberinizin

¹ Ebû Dâvûd (552) nolu hadisi Abdullah b. Ümmü Mektûm -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

² Müslim (654) nolu hadisi rivayet etmiştir.

sünnetini terk ederseniz sapıklığa düşmüş olursunuz. Bir kişi abdestini güzelce alır ve ardından Allah'ın mescitlerinden birine yönelirse, Allah onun attığı her adım karşılığında bir sevap yazar, onu bir derece yükseltir ve ondan bir günahı siler. Vallahi, biz öyle bir zamanda yaşadık ki, cemaatle namazı ancak münafıklığı açıkça belli olan kimseler terk ederdi. Allah'a yemin ederim ki, bir adam (hastalıktan veya zayıflıktan dolayı yürüyemez haldeyken) iki kişi arasında desteklenerek getirilir ve safta namaza durdurulurdu.»¹.

Hacılar ve diğer Müslümanların, Allah Teâlâ'nın haram kıldığı şeylerden kaçınmaları ve günah işlememeye dikkat etmeleri gerekir. Zina, eşcinsellik, hırsızlık, faiz yemek, yetim mallarını yemek, alışverişte hile yapmak, emanete hıyanet etmek, içki içmek, sigara içmek, (erkeklerin) elbisesini aşık kemiğinden aşağı sarkıtması, kibir, haset, ikiyüzlülük, gıybet, dedikodu, Müslümanlarla alay etmek ve cd, ud, kemençe, zurna ve benzeri müzik aletlerini çalmak, radyo ve benzeri araçlardan şarkı, müzik dinlemek, zar ile oynanan oyunlar ve satranç oynamak, kumar oynamak, insan ve diğer canlıların resimlerini yapmak ve

¹ Ebû Dâvûd, (551) nolu hadisi İbn Abbas -radiyallahu anhuma-'dan rivayet etmiştir.

buna rıza göstermek gibi şeyler bulunmaktadır. Çünkü bunların hepsi her zaman ve her yerde Allah'ın kullarına haram kıldığı çirkin şeylerdir. Hacılar ve Beytullah'ta ikamet edenlerin bu konuda diğer insanlardan daha dikkatli olmaları gerekir. Çünkü bu güvenli beldede işlenen günahlar daha şiddetli ve cezaları daha büyüktür.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ 25}

{...Mescid-i Haram'dan alıkoyanlara ve de orada zulüm ile haktan sapmak isteyenlere elem veren bir azap tattırırız.} [Hac Suresi: 25] Eğer Yüce Allah, Haram bölgesinde haksızlık yapmaya niyet edenleri büyük bir ceza ile tehdit etmişse, o zaman bunu gerçekten yapanların cezası nasıl olur? Şüphesiz ki, cezası daha büyük ve daha şiddetli olacaktır. Bu yüzden, hem bundan hem de diğer tüm günahlardan sakınmak gerekir.

Hacılar, ancak bu günahlar ve Allah'ın kendilerine haram kıldığı diğer günahlardan sakınmakla haccın sevabını ve günahların bağışlanmasını elde ederler. Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den rivayet edilen hadiste o, şöyle buyurmuştur:

«مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ».

«Kim hacceder de rafesten (cinsel ilişki ve buna götürecek bütün söz ve davranışlardan, ayrıca çirkin sözlerden) uzak durur ve günah işlemezse, (hacdan) annesinden doğduğu günkü gibi günahsız olarak döner.»¹

Yukarıda zikredilen günahlardan daha büyük ve şiddetli olanı ise; ölümlere yalvarmak, onlardan yardım istemek, onlara adak adamak ve onlara yakınlaşmak için kurban kesmektir. Bunları yapanlar, ölümlerin Allah katında kendilerine şefaathçi olmalarını, hastalarına şifa vermelerini, kayıplarını geri getirmelerini ve vb. şeyleri onlardan isterler.

Bu, Allah'ın haram kıldığı en büyük şirktir. O, cahiliye dönemi müşriklerinin dinidir. Allah, o şirk kınamak ve yasaklamak için resuller gönderdi ve kitaplar indirdi.

Bu nedenle, hacılar ve diğer herkesin bundan sakınması, eğer geçmişte böyle bir şey yaptıysa Allah'a tövbe etmesi ve tövbeden sonra yeni bir hac yapması gerekir. Zira büyük şirk, bütün amelleri boşa çıkarır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{...وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (88)}

¹ Buhârî (1521) nolu hadisi, Müslim (1350) nolu hadisi Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

{...Eğer onlar Allah'a şirk koşsalardı, yapmış oldukları ameller boşa giderdi.} [En'âm Suresi: 88].

Küçük şirkin türlerinden biri de Allah'tan başkası üzerine yemin etmektir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- üzerine yemin etmek, Kâbe üzerine yemin etmek, emanet üzerine yemin etmek ve benzeri şeyler bunun örneklerindendir.

Bunlara; riya ve gösteriş yapmak, “Allah ve sen dilersen,” “Allah ve sen olmasaydın,” “Bu, Allah'tan ve sendendir,” gibi şeyler söylemek de dahildir.

Bu şirke götüren kötülüklerden sakınmalı ve bunları terk etmeyi birbirimize tavsiye etmeliyiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğu bize aktarılmıştır:

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ».

«Kim Allah'tan başkası adına yemin ederse kâfir ya da müşrik olur.»¹ Hadisi Ahmed, Ebû Davûd ve Tirmizî sahih bir isnat ile rivayet etmiştir.

Sahîh-i Buhârî'de, Ömer b. el-Hattâb -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللَّهِ أَوْ لِيَصْنُتْ».

¹ Ebû Dâvûd (3251) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«Kim yemin edecekse, Allah adına yemin etsin! Yoksa sussun.»¹ Yine Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَنْ حَلَفَ بِالْأَمَانَةِ فَلَيْسَ مِنَّا».

«Emanete yemin eden, bizden değildir.»² Ebû Dâvûd rivayet etmiştir.

Yine Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«أَخَوْفُ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكَ الْأَصْغَرَ، فَسُئِلَ عَنْهُ فَقَالَ: الرِّيَاءُ».

«Sizin adınıza en çok korktuğum şey küçük şirktir.» Onun ne olduğu sorulduğunda, o riyadır diye buyurmuştur.³ Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«لَا تَقُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ فُلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ».

«Siz, Allah dilerse ve filanca dilerse (öyle olur) demeyiniz. Fakat, Allah dilerse sonra filanca dilerse deyiniz.»⁴ Nesâî, İbn Abbâs -radiyallahu anhuma-'dan rivayet ettiğine göre, bir adam: "Ey Allah'ın Rasûlü! Allah diledi ve sen de diledin" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

¹ Ebû Dâvûd (3253) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Buhârî (2679) nolu hadisi, Müslim (1646) nolu hadisi Abdullah b. Ömer -radiyallahu anhuma-'dan rivayet etmiştir.

³ İmam Ahmed (5/428) rivayet etmiştir.

⁴ Ebû Dâvûd (4980) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«أَجَعَلْتَنِي لِلَّهِ نِدَاءً، بَلْ مَا شَاءَ اللَّهُ وَحْدَهُ».

«Beni Allah'a eş mi koşuyorsun? Yalnız Allah diledi, de!»¹

Bu hadisler, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in tevhid inancını koruduğunu, ümmetini büyük ve küçük şirkten sakındırdığını, onların imanlarını koruyup Allah'ın azabından ve gazabını gerektiren sebeplerden kurtulmaları için ne kadar hassas davrandığını göstermektedir. Allah ona bunun karşılığında en güzel mükâfatı versin. Çünkü o (tebliğ görevini) eksiksiz ulaştırdı, uyardı ve Allah için de kulları için de samimiyetle nasihat etti. Kıyamet gününe kadar onun üzerine her zaman salât ve selâm olsun.

Allah'ın güvenilir kıldığı belde (Mekke'de) ve Rasûlü -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şehrinde (Medine'de) bulunan alimlerin, ister hacı ister mukim olsun, Allah'ın haram kıldığı şirk ve günah çeşitlerine karşı insanları uyarmaları, şirk ve günahları delilleriyle ayrıntılı olarak onlara açıklamaları ve yeterli bir şekilde beyan edip Allah'ın insanlara farz kıldığı şeyleri öğretmeleri üzerlerine farzdır. Bu şekilde insanları karanlıktan aydınlığa çıkarmaları, Allah'ın âlimlere tebliğ etme ve açıklama konusunda yüklediği görevi yerine

¹ İbn Mâce (2117) nolu hadisi rivayet etmiştir.

getirmeleri gerekir. Allah -Subhânehû ve Teâlâ- şöyle buyurmuştur:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ...﴾

{Allah kitap verilenlerden, “Kitabı insanlara muhakkak açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz” diye söz almıştı...} [Âl-i İmrân Suresi: 187].

Bununla kastedilen, bu ümmetin âlimlerini, ehli kitaptan olan zalimlerin yolunu izleyerek hakkı gizlemekten sakındırmaktır. Onlar, geçici dünya menfaatini ahirete tercih ederek hakkı gizlemişlerdir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ 159 إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّاهُ فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ 160﴾

{İndirdiğimiz apaçık delilleri ve dosdoğru yolu, kitapta insanlara açıkladıktan sonra gizleyenlere gelince, onlara Allah da lanet eder, bütün lanet ediciler de lanet ederler.

Ancak tövbe edip ıslah edenler ve gizlediklerini beyan edenler bundan müstesnadır. Çünkü ben onların tövbelerini kabul ederim. Zira ben tövbeleri çokça kabul edip, pek çok merhamet edenim.} [Bakara Suresi: 159-160] Kur'an ayetleri ve nebevi hadisler, Allah -Subhânehû ve Teâlâ-ya davet etmenin ve

kullarını yaratıldıkları amaca yönettirmenin en üstün ibadetlerden ve en önemli görevlerden biri olduğunu ve bunun peygamberlerin ve Kıyamet Gününe kadar onların takipçileri olan Müminlerin yolu olduğunu göstermektedir. Allah -Subhânehû ve Teâlâ- şöyle buyurmuştur:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ 33﴾

{Allah’a davet eden, salih amel işleyen ve: “Şüphesiz ki ben Müslümanlardayım” diyen kimseden daha güzel sözlü kim olabilir?}
[Fussilet Suresi: 33]. Allah -Azze ve Celle- şöyle buyurmuştur:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ 108﴾

{De ki: Bu benim yolumdur, ben ve bana uyanlar basiretle Allah’a davet ederiz. Allah’ı tenzih ederim. Ben müşriklerden değilim. }
[Yûsuf Suresi: 108].

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

﴿مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ﴾

«Kim bir hayra (iyiliğe) vesile olursa o kimseye hayrı yapan kimsenin ecri gibi ecir vardır.»¹

¹ Müslim (1893) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«لَا يَهْدِي اللَّهُ بَكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ»

«Allah'ın senin elinle bir kişiye hidayet etmesi, senin için kızıl develere sahip olmandan daha hayırlıdır.»¹ Bu anlamda daha pek çok ayetler ve hadisler vardır.

Bu nedenle, ilim ve iman ehlinin Allah'a davet konusunda çabalarını artırmaları, insanları kurtuluşa götüren yolları göstermeleri ve onları helake sürükleyen sebeplerden sakındırmaları gerekir. Özellikle de günümüzde, nefsanî arzuların baskın hale geldiği, yıkıcı fikirlerin ve saptırıcı sloganların yayıldığı, hakka çağıranların azaldığı, buna karşılık inkârcılığa ve ahlaksızlığa çağıranların çoğaldığı bir dönemde bu görev daha da önemlidir. Allah'tan yardım dileriz; yüce ve azamet sahibi Allah'tan başka ne güç vardır ne de kuvvet.

BÖLÜM

Salih Amellerden Ahiret İçin Azık Edinmenin Faziletli Oluşu Hakkında:

Hacılar, Mekke'de bulundukları süre boyunca Allah'ı zikretmeye, O'na itaat etmeye ve salih ameller işlemeye devam etmelidirler. Ayrıca

¹ Buhârî (3009) nolu hadisi, Müslim (2406) nolu hadisi rivayet etmiştir.

namazı ve Kâbe'yi tavaf etmeyi artırmalıdır; çünkü Harem'de yapılan iyilikler kat kat fazla sevap kazandırırken, günahlar da daha büyük ve daha şiddetli olur. Ayrıca, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e çokça salat ve selam getirmeleri tavsiye edilir.

Hacılar Mekke'den ayrılmak istediklerinde, veda tavaflı yaparak Kâbe'den ayrılmaları gerekir. Böylece Beytullah'ta son olarak yapacakları şey, veda tavaflı olur. Ancak hayızlı ve lohusa olan kadınların veda tavaflı yapmalarına gerek yoktur. İbn Abbas -radiyallahu anhuma-'dan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

«أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ، إِلَّا أَنَّهُ خُفِّفَ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ»
«İnsanlara (Mekke'den ayrılmadan önce) en son bulunacakları yerin Beytullah olması emri buyuruldu. Ancak hayızlı kadına ruhsat verildi.»¹

Beytullah ile vedalaşmayı tamamlayıp Mescid-i Haram'dan çıkmak istediğinde, ayrılınca kadar yoluna devam etmeli, geri geri yürümemelidir. Çünkü bu, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den veya ashabından nakledilmemiştir. Bilakis, bu bir bidattir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

¹ Buhârî (1755) nolu hadisi, Müslim (1328) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ».

«Kim bizim dinimizde olmayan bir şey yaparsa o merduttur, makbul değildir.»¹ Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ».

«(Dinde aslı olmayıp) sonradan çıkarılan yeniliklerden sakının. Çünkü (dinde) sonradan çıkarılan her yenilik, bidattir. Her bidat, dalâlettir (sapıklıktır).»²

Allah'tan dininde sebat ve dine aykırı olan şeylerden selamet dileriz. Muhakkak ki O; cömerttir, lütuf sahibidir.

BÖLÜM

Ziyaret Ahkâmı ve Adabı

Mescid-i Nebevî'yi hacdan önce veya sonra ziyaret etmek sünnettir. Zira bu husus Sahihey'n'de Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ».

¹ Bu hadisin tahriri daha önce geçmiştir.

² Müslim (867) nolu hadisi Câbir b. Abdullah -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

«Benim şu mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Haram dışında, diğer mescitlerde kılınan bin namazdan daha hayırlıdır.»¹ İbn Ömer -radiyallahu anhuma-'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ»

«Benim şu mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Haram dışında, diğer mescitlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir.»² Müslim rivayet etmiştir. Abdullah b. Zübeyr -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ صَلَاةٍ فِي مَسْجِدِي هَذَا»

«Benim şu mescidimde kılınan bir vakit namaz, Mescid-i Haram dışındaki diğer mescitlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir. Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz ise, benim şu mescidimde kılınan bir namazdan yüz kat daha faziletlidir.»³ İmam Ahmed, İbn Huzeyme ve İbn Hibbân rivayet etmişlerdir.

¹ Buhârî (1190) nolu hadisi ve Müslim (1394) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Müslim (1395) nolu hadisi rivayet etmiştir.

³ İmam Ahmed (4/5) rivayet etmiştir.

Câbir -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ، إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ»

«Benim şu mescidimde kılınan bir vakit namaz, Mescid-i Haram dışındaki diğer mescitlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir. Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz ise, diğer mescitlerde kılınan bir namazdan yüz bin kat daha faziletlidir.»¹ İmam Ahmed ve İbn Mâce rivayet etmiştir. Bu anlamda daha pek çok hadis vardır.

Mescid-i Nebevî'yi ziyaret eden kimsenin camiye geldiğinde, içeri girerken sağ ayağı ile girmesi şöyle dua etmesi müstehaptır: «Allah'ın adıyla, salât ve selâm Rasûlullah'ın üzerine olsun. Allah'ın rahmetinden kovulmuş Şeytan'dan, yüce Allah'a, O'nun kerim veçhine ve ezelî hükümlerine sığınırım. Allah'ım! Bana rahmetinin kapılarını aç.»

Diğer tüm camilere girerken de bunu söyler. Mescid-i Nebevî'ye girerken özel bir dua yoktur. Sonra iki rekât namaz kılar ve bu namazlarda dünya ve ahireti için hayırlı olan şeyleri Allah'tan ister. Bu iki rekâtı Ravza-i Şerif'te kılsa daha hayırlıdır.

¹ İbn Mâce (1406) nolu hadisi rivayet etmiştir.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ».

«Evimle minberimin arası, Cennet bahçelerinden bir bahçedir.»¹ Namazdan sonra, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kabrini ve iki arkadaşının, Ebû Bekir ve Ömer -radiyallahu anhuma-'nın kabirlerini ziyaret eder. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kabri karşısında edepli bir şekilde ve sesini alçaltarak durur, sonra ona selam vererek şöyle der: 'Esselâmu aleyke yâ Rasûlallah ve rahmetullahi ve berekâtuh. Sünen-i Ebû Dâvud'un hasen bir senetle Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet ettiği hadiste, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ».

«Kim; bana selam verirse, onun selamını almam için Allah mutlaka bana ruhumu iade eder. Ben de onun selamına karşılık veririm.»² Ziyaretçi selam verirken şöyle derse de bir sakınca yoktur: "Esselâmu aleyke yâ Nebiyyallah, esselâmu aleyke yâ hayrete'llâhi min halkih, esselâmu aleyke yâ

¹ Buhârî (1195) nolu hadisi ve Müslim (1390) nolu hadisi Abdullah b. Zeyd el-Mâzinî -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

² Ebû Dâvûd (2041) nolu hadisi rivayet etmiştir.

seyyide'l-murselîn ve imâme'l-muttaqîn. Eşhedu enneke kad belleğte'r-risâlete ve eddeyte'l-emânete ve nasahta'l-ümmete ve câhedte fi'llâhi hakka cihâdih." Anlamı: "Allah'ın selamı senin üzerine olsun ey Allah'ın Nebisi! Allah'ın selamı senin üzerine olsun ey Allah'ın yaratılmışlar arasındaki seçkin kulu! Allah'ın selamı senin üzerine olsun ey rasullerin efendisi ve muttakilerin önderi! Şahitlik ederim ki, sen risaleti tebliğ ettin, emaneti yerine getirdin, ümmete nasihatte bulundun ve Allah yolunda hakkıyla cihad ettin." Çünkü burada sayılanların hepsi onun -sallallahu aleyhi ve sellem- özelliklerindendir. Ayrıca ona salât ve selam getirir ve onun için dua eder. Çünkü şeriatta, ona salât ve selam getirmenin meşru olduğu kesinleşmiştir. Bunun dayanağı, Allah Teâlâ'nın şu buyruğudur:

﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا 56﴾

{Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât ve selâm edin.} [Ahzâb Suresi: 56]. Sonra Ebû Bekir ve Ömer -radiyallahu anhuma-'ya selam verir, onlara dua eder ve Allah'ın onlardan razı olmasını diler.

İbn Ömer -radiyallahu anhuma-, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e ve iki arkadaşına

selam verdiğinde genellikle şu sözlerden fazlasını söylemezdi: "Allah'ın selamı senin üzerine olsun, ey Allah'ın Rasûlü! Allah'ın selamı senin üzerine olsun, ey Ebû Bekir! Allah'ın selamı senin üzerine olsun, ey babacığım!" Sonra da oradan ayrılırdı.

Bu ziyaret özellikle erkekler için caizdir. Kadınlara gelince, hiçbir kabri ziyaret etmeleri caiz değildir. Zira Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den rivayet edildiğine göre

«لَعَنَ رُؤَاةَاتِ الْقُبُورِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْمُتَخَذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ».

«Kabirleri ziyaret eden kadınlara, kabirleri mescit edinen ve kabirlerde kandil yakan kimselere lânet etti.»¹

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in mescidinde namaz kılmak, orada dua etmek ve bütün mescitlerde yapılması meşru olan şeyleri yapmak üzere gitmek yukarıda zikredilen hadislerle binaen herkes için meşrudur.

Ziyaretçinin, büyük mükâfat fırsatını değerlendirmek için beş vakit namazını Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in mescidinde kılması, orada çokça zikir ve dua etmesi, nafil namazlarını kılması sünnettir.

Daha önce fazileti hakkında sahih hadisin geçtiği üzere, Ravza-i Şerif'de nafil namazı çokça kılması

¹ Ebû Dâvûd (3236) nolu hadisi rivayet etmiştir.

müstehaptır. Bu, Peygamber -sallallâhu aleyhi ve sellem-'in şu sözünden dolayıdır:

«مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ».

«Evimle minberimin arası, Cennet bahçelerinden bir bahçedir.»¹

Farz namaza gelince, ziyaretçinin ve diğer herkesin ona erken gitmesi ve gücü yettiğinde birinci safta yer almaya özen göstermesi gerekir. Hatta mescidin sonradan genişletilmiş kısmında olsa bile fark etmez. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sahih hadislerinde birinci safta kılmaya teşvik edilmiştir. Nitekim şu hadis buna bir delildir:

«لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهْمُوا»

«İnsanlar nida (ezan) okumanın ve namazda birinci safta bulunmanın ne kadar faziletli olduğunu bilselerdi, sonra da bunun için kura çekmekten başka yol bulamasalardı, kesinlikle kura çekerlerdi.»² Muttefakun aleyh. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ashabına şöyle buyurmuştur:

¹ Bu hadisin tahriri daha önce geçmiştir.

² Müslim (438) nolu hadisi Ebû Saîd el-Hudrî -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

«تَقَدَّمُوا فَأَتَمُّوا بِى وَلِيَأْتَمَّ بِكُمْ مِّنْ بَعْدِكُمْ، وَلَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَتَأَخَّرُ عَنِ الصَّلَاةِ حَتَّى يُؤْخِرَهُ اللَّهُ»

«İleri geliniz ve bana uyunuz. Sizden sonrakiler de size uysunlar. (Ön saftan) geri durmaya devam eden bir adamı nihayet Yüce Allah geri bırakır.»¹ Müslim rivâyet etmiştir.

Ebû Dâvûd'un Âişe -radiyallahu anha-'dan hasen bir senetle rivayet ettiğine göre, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«لَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَتَأَخَّرُ عَنِ الصَّفِّ الْمُقَدَّمِ حَتَّى يُؤْخِرَهُ اللَّهُ فِي النَّارِ».

«Bir kişi, ön safta yer almaktan kaçınmaya devam ederse, nihayet Allah da onu (ceza olarak) ateşte geri bırakır.»² Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashabına şöyle dediği sabit olmuştur:

«أَلَا تَصْفُونَ كَمَا تَصِفُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا؟ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ تَصِفُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا؟ قَالَ: يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْأُولَى، وَيَتَرَاصُّونَ فِي الصَّفِّ»

«Siz, meleklerin Rableri huzurunda saf tutmaları gibi saf tutmuyor musunuz?» Dediler ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Melekler Rablerinin huzurunda nasıl saf tutarlar?" Dedi ki: «Onlar ilk safları

¹ Buhârî (615) nolu hadisi ve Müslim (437) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Müslim (430) nolu hadisi Câbir b. Semure -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

tamamlarlar ve safta birbirine yakın dururlar.»¹
Müslim rivayet etmiştir.

Bu anlamda birçok hadis vardır. Bu hadisler Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in mescidini, genişletmeden önceki ve sonraki kısımlarını ve diğer mescitleri kapsamaktadır. Nitekim, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-ashabını safın sağ tarafında durmaya teşvik ettiği sahih olarak rivayet edilmiştir. Bilindiği gibi, Mescid-i Nebvî'nin ilk hâlinde safın sağ tarafı Ravza-i Şerîfe'nin dışında kalıyordu. Bu da göstermektedir ki, ön saflara ve safın sağ tarafına önem vermek, Ravza-i Şerîf'de namaz kılmaya önem vermekten daha önceliklidir. Bu, bu konudaki hadisleri dikkatlice inceleyen kimse için apaçık ortadadır. Başarı Allah'tandır.

Hiç kimsenin Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kabrinin bulunduğu yere el sürmesi, onu öpmesi veya etrafında tavaf etmesi caiz değildir. Çünkü bu, selef-i salihînden nakledilmemiştir; aksine, çirkin bir bid'attir.

Bir kimsenin, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den bir ihtiyacını ve sıkıntısını gidermesini, bir hastaya şifa vermesini veya benzeri bir şeyi

¹ Ebû Dâvûd (679) nolu hadisi rivayet etmiştir. Buradaki lafız ise: Ön saftan geri durmaya devam eden bir kavmi Allah da Cehennem'de geri bırakır.

istememesi caiz değildir. Çünkü bunların hepsi sadece Allah -Subhânehû ve Teâlâ-'dan istenebilir. Bunları ölülerden istemek Allah'a şirk koşturmak ve O'ndan başkasına ibadet etmektir. İslam dini iki esas üzerine kurulmuştur:

Bunlardan birincisi: Yalnızca Allah'a ibadet edilmesi, Ondan başkasına ibadet edilmemesidir.

İkincisi: Yalnızca Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in meşru kıldığı şekilde Allah'a ibadet edilmelidir.

İşte bu; Allah'tan başka hak ilah olmadığına, Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet etmenin anlamıdır.

Böylece bir kimsenin, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den şefaât dilemesinin caiz olmadığı görülmektedir. Çünkü şefaât, Allah -Subhânehû ve Teâlâ-'ya aittir. Dolayısıyla yalnızca O'ndan istenmelidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{قُلْ لِلّٰهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا...}

{Şefaât, tümüyle Allah'a aittir...} [Zümer Suresi: 44]. “Allah’ım! Peygamberini bana şefaâtçi kıl, Allah’ım! Meleklerini ve Mümin kullarını bana şefaâtçi kıl, Allah’ım! Ölen çocuklarımı bana şefaâtçi kıl” ve benzeri sözleri söyleyebilirsin. Ölülere gelince; ister peygamber olsun, ister olmasın,

onlardan ne şefa'at, ne de başka bir şey istenir. Çünkü bu, dine uygun bir şey değildir. Şeriat koyucunun istisna kıldıkları haricinde ölen kimsenin ameli sona ermiştir. (Amel defteri kapanmıştır.)

Sahih-i Müslim'de Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ».

«Âdemoğlu öldüğü zaman ameli kesilir; ancak üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i Câriye, kendisinden istifade edilen ilim, arkasından dua eden hayırlı evlat.»¹

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den şefa'at talep etmek, onun hayatta olduğu dönemde ve Kıyamet Günü'nde caizdir. Çünkü buna gücü yetmektedir. Dünya hayatında bunun mümkün olduğu zaten bilinmektedir ve bu sadece ona mahsus değildir; aksine hem ona hem de başkalarına geneldir. Bu sebeple bir Müslümanın kardeşine: 'Şu ve şu hususta Rabbime benim için şefa'at et' demesi caizdir; bunun anlamı 'Benim için Allah'a dua et' demektir. Kendisine böyle söylenen kimsenin de Allah'tan isteyip kardeşi için şefaatte

¹ Müslim (1631) nolu hadisi Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

bulunması caizdir; yeter ki istenen şey Allah'ın talep edilmesine izin verdiği bir şey olsun.

Kıyamet Gününe gelince, Allah -Subhânehû ve Teâlâ-'nın izni olmadan hiç kimseye şefaathakki verilmeyecektir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

{...مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ...}

{...İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir?...} [Bakara Suresi: 255].

Ölüm hali ise özel bir durumdur; insanın ölümünden önceki veya dirilişten sonraki haliyle kıyaslanamaz. Çünkü ölen kişinin ameli sona ermiş ve kazandıklarıyla baş başa kalmıştır; ancak şeriathın istisna ettiği durumlar hariç. Ölülerden şefaath talep etmek ise şeriathın istisna ettiği şeylerden değildir; bu yüzden böyle bir kıyas yapılması caiz değildir. Hiç şüphe yok ki, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- vefatından sonra şehitlerin hayatından daha mükemmel bir berzah hayatı yaşayacaktır. Fakat bu hayat, ölümünden önceki hayatı gibi olmayacaktır. Kıyamet Günü'ndeki hayatıyla aynı türden değildir. Aksine hakikatini ve keyfiyetini yalnızca Allah -Subhânehû ve Teâlâ-'nın bildiği bir hayattır. Bu nedenle, bir hadisi şerifte Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ»

«Kim; bana selam verirse, onun selamını almam için Allah mutlaka bana ruhumu iade eder. Ben de onun selamına karşılık veririm.»¹

Bu durum, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in vefat ettiğini ve ruhunun bedeninden ayrıldığını gösterir. Ancak selam verildiğinde ruhu bedenine geri döner. Onun vefat ettiğine dair Kur'an ve sünnette birçok açık delil bulunmaktadır ve bu, ilim ehli arasında ittifak edilmiş bir konudur. Fakat bu durum, onun berzah hayatına sahip olmasını engellemez. Tıpkı şehitlerin ölümü, onların berzah hayatına sahip olmalarına engel olmadığı gibi. Nitekim bu, Allah Teâlâ'nın şu ayetinde belirtilmiştir:

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ

{169}

{Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Çünkü onlar, Rablerinin katında diridirler ve rızıklandırılırlar.} [Âl-i İmrân Suresi: 169].

Bu konuyu detaylı bir şekilde ele almamızın sebebi, bu meselede hata yapanların ve insanları şirke ve Allah'tan başkasına, ölüleri ibadete çağıranların çok olmasıdır. Allah'tan, bizleri ve tüm

¹ Ebû Dâvûd (2041) nolu hadisi rivayet etmiştir.

Müslümanları şeriatına aykırı olan her şeyden korumasını dileriz. En doğrusunu Allah bilir.

Bazı ziyaretçilerin Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kabri başında seslerini yükseltmeleri, orada uzun süre durmaları ise meşru olanın aksine bir davranıştır. Allah -Subhânehû ve Teâlâ- bu ümmeti, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sesinin üstüne seslerini yükseltmekten ve ona, birbirlerine hitap ettikleri gibi yüksek sesle hitap etmekten men etmiştir. Ayrıca, onun yanında seslerini alçaltmalarını şu ayetinde teşvik etmiştir:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ
بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ۚ إِنَّ
الَّذِينَ يَعْضُونَ أَصْوَاتَهُمْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ
لِلنَّفْوَىٰ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ۝۳﴾

{Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi, Peygamber'le yüksek sesle konuşmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir.}

{Allah'ın rasûlünün huzurunda seslerini kısıanlar, şüphesiz Allah'ın kalplerini takva ile imtihan ettiği kimselerdir. Onlara mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır.} [Hucurât Suresi: 2-3].

Çünkü, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kabri başında uzun süre durmak ve selamı

tekrar tekrar söylemek, kalabalığa, gürültünün artmasına ve seslerin yükselmesine sebep olur. Bu ise Allah'ın Müslümanlara bu kesin ayetlerde emrettiği edebe aykırıdır. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- hayattayken de vefatından sonra da saygıya layıktır. Bu nedenle, bir Müminin kabrinin başında şer'i edeple bağdaşmayan bir şey yapmaması gerekir.

İşte bazı ziyaretçilerin ve diğer kimselerin, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kabri yanında dua etmek için özel bir zaman kollayıp, kabre yönelerek ellerini kaldırarak dua etmeleri, selef-i salihinin; Rasûlullah'ın sahabelerinin ve onları ihsanla takip edenlerin yoluna aykırıdır. Bilakis, bu davranış sonradan ortaya çıkan bidatlerden biridir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي، تَمَسَّكُوا بِهَا وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ».

«Benim sünnetime; doğru yolu bulan, hidayete erdirilmiş halifelerin sünnetine sarılın. Bunlara azı dişlerinizle (yapışır gibi sımsıkı) yapışın. Sonradan çıkarılmış şeylerden sakının. Çünkü sonradan

çıkarılmış her şey bidattir. Her bidat de sapıklıktır.»¹

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ»

«Her kim bizim şu işimizde onda olmayan bir şeyi ihdas ederse o merduttur.»²

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ».

«Kim bizim dinimizde olmayan bir şey yaparsa o merduttur, makbul değildir.»³

Ali b. Hüseyin Zeynel Âbidîn -radiyallahu anhuma- Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kabri başında dua eden bir adam gördü ve onu bundan men etti ve şöyle buyurdu: "Sana babamdan, dedemden, onun da Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den aktardığını duyduğum bir hadisi anlatayım mı?" Peygamber -aleyhisselâm- şöyle buyurmuştur:

«لَا تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيدًا، وَلَا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ تَسْلِيمَكُمْ يَبْلُغُنِي أَيْنَمَا كُنْتُ».

«Kabrimi bayram yerine (çokça gelinip, gidilen) çevirmeyiniz. Evlerinizi kabirlere çevirmeyiniz.

¹ Ebû Dâvûd (4607) nolu hadisi İrbâd b. Sâriye -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

² Bu hadisin tahriri daha önce geçmiştir.

³ Bu hadisin tahriri daha önce geçmiştir.

Bana salat ve selam getiriniz. Zira nerede olursanız olun, sizin salat ve selamınız bana ulaşır.»¹

Bazı ziyaretçilerin, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e selam verirken, namaz kılan kişinin duruşu gibi, sağ ellerini sol ellerinin üzerine, göğsünün üstüne veya altına koymaları doğru değildir. Bu duruş, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e selam verirken de, krallar, liderler veya başkalarına selam verirken de caiz değildir. Çünkü bu, yalnızca Allah'a uygun olan bir zillet, tevazu ve ibadet şeklidir. Nitekim Hafız İbn Hacer -rahimehullah-, "Fethu'l Bârî" adlı eserinde, alimlerden bunu nakletmiştir. Bu konuda, durumu dikkatlice düşünen ve amacı selef-i sahilinin yoluna uymak olan kimse için mesele son derece açık ve nettir.

Kim, taassup, heva, körü körüne taklit etme ve selef-i salihinin hidayet yoluna çağıranlara karşı kötü zan içinde olursa, onun durumu Allah'a havale edilir. Biz, kendimiz ve onun için Allah'tan, hakkı her şeyin üstünde tutma konusunda hidayet ve başarı nasip etmesini dileriz. Şüphesiz O, dualara en güzel şekilde icabet edendir.

¹ Zeynel Âbidin'in rivayetini Şeyh, hadisi kıssayı anlatmadan rivayet eden el-Hâfız el-Makdisi'ye nispet etmiştir. İmam Ahmed (2/367) Müsned'de rivayet etmiştir.

Aynı şekilde, bazı insanların uzaktan Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in mübarek kabrine yönelerek selam vermesi veya dua etmesi de önceki bidatlerden biridir. Müslüman, Allah'ın izin vermediği hiçbir şeyi dinine sokmamalıdır. Bunu yaparsa, sadakat ve saflıktan (doğru sözlü ve temiz olmaktan) çok, haktan uzaklaşmaya daha yakındır. İmam Mâlik -rahimehullah- bu ve benzeri amelleri kınamış ve şöyle demiştir: "Bu ümmetin sonradan gelenleri ancak, önce gelenlerin düzeldiği şeyle ıslah olur."¹.

Bu ümmetin önce gelenlerini ıslah eden şey, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in, onun Raşit Halifeleri'nin, razı olunan sahabelerinin ve onlara güzellikle tabi olanların yoluna uymalarıdır. Bu ümmetin sonunun da ancak buna sarılmaları ve bu yolda yürümeleriyle düzeleceği açıktır.

Yüce Allah, Müslümanları bu dünyada ve ahirette kurtuluş, mutluluk ve izzet bulacakları yola muvaffak kılsın. Şüphesiz O, cömerttir ve kerem sahibidir.

¹ İğâsetü'l-Lehfân fî Masâyidi's-Şeytân (1/363).

Hatırlatma

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- 'in Kabrini Ziyaret Etmenin Hükümü

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kabrini ziyaret etmek, bazı insanların zannettiği gibi farz değildir ve hac için bir şart da değildir. Ancak, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in mescidini ziyaret eden veya ona yakın olan kimseler için müstehap bir ameldir.

Medine'den uzak olan bir kimsenin, Peygamber -aleyhisselâm-'ın kabrini ziyaret etmek için yolculuk yapması doğru değildir. Ancak Mescid-i Nebevî'yi ziyaret etmek için yolculuk yapması tavsiye edilir. Mescide ulaştığında, Rasûlullah'ın kabrini ve iki sahabesinin kabirlerini ziyaret eder. Böylece, kabir ziyareti, Mescid-i Nebevî'yi ziyaret etmenin bir parçası olarak gerçekleşmiş olur. Nitekim, Sahihey'n'de sabit olduğuna göre, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِي هَذَا، وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى».

«Yolculuk ancak üç mescide yapılır: Mescid-i Haram'a, benim şu mescidime ve Mescid-i Aksâ'ya.»¹

Eğer Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in veya başkasının kabrini ziyaret etmek için yolculuk yapmak caiz olsaydı, bu konuda ümmetine rehberlik eder ve faziletini açıklardı. Çünkü o; insanların en samimisi, Allah hakkında en bilgisi ve O'ndan en çok korkanıdır. Dini en açık şekilde ilettiler, ümmetini her iyiliğe yöneltti ve onları her kötülüğe karşı uyardı. Üç mescitten başka herhangi bir mescide seyahat etmek isteyen kimseyi uyardı ve şöyle buyurmuştur:

«لَا تَتَّخِذُوا قَبْرِی عِیدًا، وَلَا بُیُوتَکُمْ قُبُورًا، وَصَلُّوا عَلَیَّ، فَإِنَّ صَلَاتَکُمْ تَبْلُغُنِی
حَیْثُ کُنْتُمْ»

«Kabrimi bayram yerine (çokça gelinip, gidilen) çevirmeyiniz. Evlerinizi kabirlere çevirmeyiniz. Bana salat ve selam getiriniz. Zira nerede olursanız olun, sizin salat ve selamınız bana ulaşır.»²

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kabrini ziyaret etmek için özel olarak yolculuğa çıkmanın meşru olduğunu söylemek, onun kabrini bayram yerine çevirmeye ve Peygamberimizin korktuğu tehlikenin gerçekleşmesine yol açar. Bu

¹ Buhârî (1189) nolu hadisi, Müslim (1397) nolu hadisi Ebû Hureyre -radiyallahu anh-'dan rivayet etmiştir.

² Bu hadisin tahriri daha önce geçmiştir.

tehlike, aşırı yüceltme ve övgüde aşırılığa kaçmaktır. Nitekim birçok insan, Peygamberimizin kabrini ziyaret etmek için özel yolculuk yapmanın meşru olduğuna inandıkları için bu hataya düşmüşlerdir.

Peygamber -aleyhissalâtu vesselâm-'ın kabrine yolculuk yapmanın caiz olduğunu söyleyenlerin bu konuda rivayet ettikleri ise isnatları zayıf, hatta uydurma olan rivayetlerdir. Nitekim Dârakutnî, Beyhakî, el-Hâfız İbn Hacer ve diğer hadis hafızları bu hadislerin zayıf olduklarını dile getirmişlerdir. Dolayısıyla bu (delil), üç mescit dışında bir yere ibadet kastıyla yolculuk yapılmasının yasak olduğunu bildiren sahih hadislerle karşı delil olarak ileri sürülemez.

Değerli okuyucu! Bu konudaki uydurma hadislerden bazılarını sana aktarıyorum ki onları tanıyıp aldanmaktan sakınasın.

Birincisi: «Kim hac eder de beni ziyaret etmezse, bana cefa etmiş olur.»

İkincisi: «Kim ölümünden sonra beni ziyaret ederse, sanki sağlığında beni ziyaret etmiş gibi olur.»

Üçüncüsü: «Kim aynı yıl içinde beni ve babam İbrahim'i ziyaret ederse, Allah'ın izniyle ona Cennet'i garanti ederim.»

Dördüncüsü: «Kim kabrimi ziyaret ederse, ona şefaetim vacip olur.»

Bu ve benzeri hadislerin (sahih olarak) Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den rivayet edildiği sabit değildir.

Hâfız İbn Hacer, (et-Telhîs) adlı eserinde -rivayetlerin çoğunu zikrettikten sonra- şöyle demiştir: Bu hadisin bütün rivayet zincirleri zayıftır.

Hafız el-Ukaylî şöyle demiştir: Bu konuda sahih hiçbir şey yoktur.

Şeyhülislam İbn Teymiyye -rahimehullah- bu hadislerin tamamının uydurma olduğunu kesin bir dille ifade etmiştir. Onun (bu konuda) ilmi, hafızası ve bilgisinin yeterli olduğunu bilmen yeterlidir.

Eğer bu hadislerden herhangi biri sahih olsaydı, sahabeler (Allah onlardan razı olsun) bunu uygulamada en önde olur, ümmete açıklar ve onları buna davet ederlerdi. Çünkü onlar, peygamberlerden sonra insanların en hayırlıları, Allah'ın koyduğu sınırları ve kulları için meşru kıldığı şeyleri en iyi bilen, Allah'a ve kullarına en çok nasihat eden kimselerdir. Ancak onlardan böyle bir şeyin nakledilmemesi, bunun meşru olmadığını göstermektedir.

Eğer bu hadislerden herhangi biri sahih olsaydı, onu, sadece kabri ziyaret etmek amacıyla özel yolculuğa çıkmayı içermeyen meşru ziyaret olarak anlamak gerekirdi. Böylece hadisler arasında bir uyum sağlanmış olurdu. Allah Teâlâ en iyi bilendir.

BÖLÜM

Kuba Mescidi ve Baki Mezarlığını Ziyaret Etmenin Müstehap Oluşu

Medine'yi ziyaret edenlerin Kuba Mescidi'ni ziyaret edip orada namaz kılmaları tavsiye edilir. Sahîheyn'de, İbn Ömer -radiyallahu anhuma-'dan rivayet edilen hadiste şöyle demiştir:

«كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَزُورُ مَسْجِدَ قُبَاءٍ رَاكِبًا وَمَاشِيًا وَيُصَلِّي فِيهِ رَكْعَتَيْنِ».

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- binekle veya yaya olarak Kubâ Mescidi'ni ziyaret eder ve orada iki rekât namaz kılardı.¹

Sehl b. Huneyf -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ أَتَى مَسْجِدَ قُبَاءٍ فَصَلَّى فِيهِ صَلَاةً كَانَ لَهُ كَأَجْرِ عُمْرَةٍ».

¹ Buhârî (1193) nolu hadisi ve Müslim (1399) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«Her kim evinde temizlenip, abdest alır sonra Kubâ Mescidi'ne gelir ve orada namaz kılsa umre sevabı alır.»¹

Medine'yi ziyaret eden kimsenin, Bakî Mezarlığı'ndaki kabirleri, şehitlerin kabirlerini ve Hamza-radiyallahu anh-'ın kabrini ziyaret etmesi sünnettir. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- onları ziyaret eder ve onlar için dua ederdi. Ayrıca Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu sözü de bunu desteklemektedir:

«رُورُوا الْقُبُورَ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ بِالْآخِرَةِ».

«Kabirleri ziyaret edin. Çünkü kabirler size ahireti hatırlatır.»² Müslim rivâyet etmiştir.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ashabına kabir ziyaretinde bulunurken şöyle demelerini öğretirdi:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَآجِقُونَ، نَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ».

«Selam size ey bu diyarın Mümin ve Müslüman olan halkı! Bizler de inşallah (size) katılacağız. Allah'tan bizim ve sizin için afiyet diliyorum.»³ Müslim, Süleyman b. Büreyde'den onun da babasından rivayet ettiği hadisi nakletmiştir.

¹ İbn Mâce (1412) nolu hadisi rivayet etmiştir.

² Müslim (976) nolu hadisi rivayet etmiştir.

³ Müslim (975) nolu hadisi rivayet etmiştir.

Tirmizî'nin, İbn Abbâs -radiyallahu anhuma-'dan rivayet ettiği hadiste o şöyle demiştir: Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Medine'deki kabirlerin yanından geçerken yüzünü onlara doğru çevirdi ve şöyle dedi:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ، يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ، أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآثَرِ».

«Ey kabir halkı! Size selam olsun. Allah bizi ve sizi affetsin. Siz, bizden önce vefat ettiniz ve biz sizin izlerinizi takip ediyoruz.»¹

Bu hadislerden; dine uygun olan kabir ziyaretinin, ahireti hatırlamak, vefat edenlere ihsanda bulunmak, onlar için dua etmek ve onlara rahmet dilemek amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır.

Ancak onların kabirlerinin yanında dua etmek, orada uzun uzun kalmak, kabirlerde yatanlardan ihtiyaçlarını gidermelerini, hastaları iyileştirmelerini, onlar aracılığıyla Allah'tan bir şey istemek veya onların makamları hürmetine bir şey istemek niyetiyle ziyaret etmek ise çirkin bir bidattir. Allah'ın ve Rasûlünün uygun görmediği ve selef-i salihin -radiyallahu anhum-'un yapmadıkları bir şeydir. Aksine bu, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yasakladığı bir şeydir. Nitekim şöyle buyurmuştur:

«رُوزُوا الْقُبُورَ، وَلَا تَقُولُوا هُجْرًا».

¹ Tirmizî (1035) nolu hadisi rivayet etmiştir.

«Kabirleri ziyaret edin, kötü ve batıl söz söylemeyin.»¹

Bu bahsedilen hususlar, hepsi bidat olmakla birlikte farklı derecelere sahiptir. Bazıları bidat olup şirk değildir; örneğin, kabirler başında Allah'a dua etmek, ölülerin Allah katındaki hakkı ve makamı ile Allah'tan bir şeyler dilemek gibi. Bazıları ise büyük şirke girer; örneğin, ölülere yalvarmak ve onlardan yardım dilemek gibi.

Bu konu yukarıda detaylı olarak açıklanmıştır. Dikkatli ol ve Rabbinden başarı ve hakka götüren hidayet iste. Çünkü O; şanı yüce olandır, başarıyı veren ve hidayet edendir. O'ndan başka hak ilah yoktur ve O'ndan başka Rab yoktur.

İşte yazmak istediklerimizin sonuna geldik. Hamt, ilk ve son olarak Allah'adır. Allah'ın salâti O'nun kulu, elçisi ve yarattıklarının en hayırlısı Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in, onun ailesinin, ashabının, tâbiînin ve Kıyamet Günü'ne kadar ihsan ile onlara uyanların üzerine olsun.

¹ Müslim (977) nolu hadisi İbn Bureyde -radiyallahu anh-'dan, o da babasından rivayet etmiştir.

Fihrist

Kur'an ve Sünnet Işığında Hac, Umre ve Ziyaretle İlgili Birçok Konunun Tahkik ve İzahı	2
Kur'an ve Sünnet Işığında Hac, Umre ve Ziyaretle İlgili Birçok Konunun Tahkik ve İzahı	2
Yazarın Mukaddimesi	2
BÖLÜM	5
Hac ve Umrenin Farz Olduğuna ve Bunları Eda Etmede Acele Edilmesi Gerektiğine Dair Deliller	5
BÖLÜM	9
Günahlardan Tövbe Etmenin ve Kul Hakkından Kurtulmanın Gerekliliği Hakkında.....	9
BÖLÜM	16
Hacı Mîkât'a Vardığında Ne Yapar?.....	16
BÖLÜM	23
Mîkât Yerleri ve Sınırları	23
BÖLÜM	29
Hac Ayları Dışında Mîkât Yerine Ulaşan Kimsenin Hükmü.....	29
BÖLÜM	33
Küçük Çocuğun Hac Yapmasının Hükmü Nedir? Bu Hac İslam Haccı Yerine Geçer mi?.....	33
BÖLÜM	36
İhram Yasakları ve İhrama Girenlerin Yapmalarına İzin Verilenler Hakkında Bir Açıklama	36
BÖLÜM	45

Hacının Mekke'ye Girerken Yapacağı ve Mescid-i Haram'a Girdikten Sonra Tavaf ve Tavaflın Nasıl Yapılacağına Açıklanması	45
BÖLÜM	56
Zilhiccenin Sekizinci Günü Hac İçin İhrama Girip Mina'ya Gitmenin Hükmi Hakkında.....	56
BÖLÜM	83
Hacının Kurban Bayramı'nın Birinci Günü Yapacağı Amellerin Fazilet Sırasının Açıklanması	83
BÖLÜM	90
Temettu ve Kıran Hacı Yapanın Hedy Kurbanı Kesmesinin Farz Olması.....	90
BÖLÜM	93
Hacılar ve Diğer İnsanlara İyiliği Emretmenin Farz Olması.....	93
BÖLÜM	104
Salih Amellerden Ahiret İçin Azık Edinmenin Faziletli Oluşu Hakkında:	104
BÖLÜM	106
Ziyaret Ahkâmı ve Adabı	106
Hatırlatma.....	124
Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Kabrini Ziyaret Etmenin Hükmi.....	124
BÖLÜM	128
Kuba Mescidi ve Baki Mezarlığını Ziyaret Etmenin Müstehap Oluşu.....	128